

پێش ئین

پێش ئین

JUJİN

2 Aylık Kürt Kadın

Dergisi

Yıl: 3

Sayı: 10

Mart 2000

Sahibi : Oya Coşkun

Sorumlu Yazı İşleri

Müdürü: Songül Tanrikulu

Grafik Tasarım: Roşa

Teknik Uygulama:

Mizgin, Canan ve Nevin

Adres: İstiklal Caddesi.

Terkos Çıkmazı.

Karaaslan Apartmanı.

No: 109 Tünel-

Beyoğlu/İSTANBUL

Tel/Faks: 0212-

292 18 66

Baskı: Yon Matbaası

Abone koşulları:

Yıllık (6sayı)

Yurt içi: 3.000.000

Yurt dışı: 40 DM

Yapı ve Kredi Bankası

Yayla Şubesi- İstanbul

Hesap Numarası:

3004813-2

Almanya temsilcisi: Baran

Jujin 2 ayda bir yayınlanan

kadın dergisidir. Katkıda
bulunanlar tarafından verilen

yazıların ve görüşüğümüz

insanların görüşlerinin

yayınlanması, bizim

görüşlerimizle aynı olduğu

anlamına gelmez. Jujin,

kadınların seslerinin

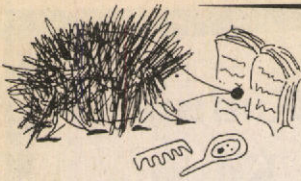
herhangi bir kısıtlama ve

sansüre uğramadan

işitilebileceği bir yerdir.

i ç i n d e k i l e r :

Sunuş	1
Jujin- Kadın Yürüyüşü.....	2
Nejla- Söz Sırası Bizde.....	3
Xezal- Ne Yapmalı Size.....	4
Melek- El Ele Verebilmek.....	6
Songül- Korku Engelleri.....	9
Ebru- Kadın Bedeninin Kamusal Denetimi.....	10
Jujin- Düşündü Konuştu Katledildi.....	13
Münevver- Jin û Civat.....	14
Dilvin- Ben ve Memleketimin Manzaraları.....	16
Bercan -Köşesinden Kıyısından Öylesine Bir.....	18
Fatma İleri- Her Aşk Bir Masal Mı.....	22
Canan- Merhaba Gülten.....	25
Leyla- Geleceği İstiyorum.....	26
Hande Yazılmamış Yakın Tarihimizden Yapraklar ..	27
Hande- 1970-1980 Arası Kürt Kadın Grupları	30
Gülây- Şiir -Tanyam.....	32
Minu- Christine DELPHY.....	34
Zelal - Bir Tecavüzcü Katledildi.....	36
Jujin- Haber Yorum	38
Gülan Yılmaz- Savaş ve Etkileri.....	41
Jujin- Diyarbakır'da Bir Kadın Merkezi KA-MER.....	45
Ruhan Mavruk- Kışkırtıcı Çekirdek.....	50
Tansel- Dinsel Öğeler Kadına Yapılan Göndermeler..	52

Merhaba

Uzun bir aradan sonra size ulaşabilmek bizim için sevindiriciydi. Kusaksız bu aksaklıklar bizi üzmüyor değil. Metropolde Kürt kadını olmak dezavantajlarının da etkili olduğu bu aralıkların, sizlerin ve bizim daha fazla ilgi ve desteğiyle aşılacağına inanıyoruz.

Biliyorsunuz 8 Mart Kadınlar Günü Yaklaştıkça tüm kadın çevreleri harekete geçer, Mücadele biraz daha ivme kazanır. Biz de bu kadar aradan sonra 8 Mart'ta sizlere ulaşma çabası içerisindeydik. Ancak bu sayının başına gelmedik kalmadı. Yazı sözü verip geç gönderenler, yazıları postada geçikenler mi dersiniz. Bu aşamaları atlatıp yazıları dizmiştik. Mizanpaş da bitmiş, fotoğraflar ı tarayalım derken, bilgisayar en iyi bilenimiz fotoğrafları yerleştirmeden çöpe atmaz mı! Tabii bu hamle bir kaç gün kaybettirdi bize. Neyse bu işlemi telafi ettik ve nihayet dergi bitti, tam da 8 Mart günü. Bilgisayar en iyi bilenimiz(!) bir tuşla bütün dergiyi bir çırpıda yok etti. Arkadaşımız o gece hem ağladı hem içti hem de bir daha 8 Mart'ı kutlamama kararı aldı. Jujin yayın hayatının en büyük kadın dayanışmasıyla yeniden dizildi ve yayına hazırlandı. Emeği geçen özellikle Melek, Ebru, Nevin İl, Mizgin'e ve dayanışma gösteren diğer kadın ve erkek dostlarına (mutlaka Usta'ya) teşekkür ediyor.

Evet kadınların ezilmişliklerinin yoğunluğu oranında gündemimizi de yoğun yaşadık. Erkek egemen anlayışın kaynaklığını yaptığı kadın bedenine yönelik saldırılar, tecavüzler devam ediyor. Bunlara elimizden geldiğince yer vermeye çalıştık. Yeni yazı dizilerimiz ve eski dizilerimizin bir kısmı devam ediyor. Bu sayfalara sizin de katkı, her türlü öneri, eleştiri ve yorumu bekliyoruz.

Başta da belirttiğimiz gibi 8 Mart öncesi çıkmayı planlamıştık ancak aksaklıklar yüzünden yetiştiremedik. Birçok yazı ve haberimiz de bu formattayken değiştirmeden aynen koymak durumunda kaldık. Bu arada İstanbul'da yapılan mitinge değinmeden geçemeyeceğiz. Kadınlardan çok erkeklerin katıldığı bu mitingte, kadınları kurtarmaya yönelik slogan atmaya hiç bir güç erkekleri alıkoymamıştı. Herhalde kadın tarihinde bundan daha kötü bir kadın eylemi olmamıştır. Erkeklerin "hoş geldiniz" ile karşılandığı ve erkeklerin yine bizi kurtarmaya(!) soyunduğu başka bir eylem olamazdı herhalde!

Bu miting gösteriyor ki kadınlar erkekler tarafından kurtarılmayı bekledikçe, onlar da hiç üşenmeden bizi kurtarmaya geleceklerdir(!)

Bizim adımıza "kadınlar el ele özgürleşmeye" cüretiyle de slogan atacaktırlar. Kadınların artık buna dur demelerinin zamanı gelmedi mi hala? Ne zamana kadar buna izin vereceğiz.

Bu sayıyı, şaibeli bir trafik kazasında kaybettiğimiz sevgili Gülten'e adıyoruz.

Kadınlar gününüz kutlu olsun.

Erkeksiz ve kadınca 8 Mart'larda görüşmek üzere...

Bu arada Newroz bayramınız kutlu olsun. Newroz piroz bel!

Yoksulluğa ve Kadına Yönelik Şiddete Karşı Kadın Yürüyüşü

Kanada'lı feministlerin çağrısıyla tüm dünyada örgütlenme hazırlıkları süren yürüyüş, Türkiye'de de KESK'in çağrısı ile örgütleniyor. Kadınların Dünya Yürüyüşü (World Marc of Women) olarak geçen yürüyüş fikri, 1995 yılında Kanada'nın Quebec kentinde yapılan Yoksulluğa Karşı Kadın Yürüyüşü deneyiminden sonra doğdu. Quebec Kadınlar Federasyonu'nun düzenlediği bu yürüyüş başarılı geçmişti. 850 kadın, ekonomik adaletin sağlanmasına ilişkin dokuz talep için on gün yürümüş, yürüyüşün sonunda 15 bin kişi tarafından karşılanmışlardı.

Uluslararası bir kadın yürüyüşü önerisi ilk kez Beijing Konferansı'nda ortaya atıldı. Bugün yürüyüşün düzenlenmesi için 135 ülkeden 2 bin grup katılıyor Dünya Kadın Yürüyüşü'nün gündeme getirdiği iki konu *Yoksulluk ve Kadınlara Yönelik Her Türlü Şiddet* olan bu anlamlı yürüyüş, şu anda dünyanın dört bir yanında ve binlerce kadının bir eylemlilik, kolektivizm ve dayanışma içerisinde olduklarını gösteriyor.

8 Mart 2000 Dünya Kadınlar Günü'nde başlatılıp, Uluslararası Yoksulluğa Karşı Çıkış Günü olan 17 Ekim 2000'de Yoksulluğa ve Kadın Bedeneni Yönelik Her Türlü Şiddete karşı çıkmayı hedefliyor dünya kadınları.

Yürüyüşü organize eden kadınların hedefleri şöyle özetlenebilir:

-Tüm kıtalardaki kadınlar arasında görüş alışverişi, ortak projeler ve birleştirici eylemler yoluyla dayanışma başlatmak. Pazanın küreselleşmesi sürecinde, bir direniş hareketi inşa etmek için Kuzey'le Güney arasındaki dayanışma yaşamsal önem taşımaktadır;

-Yoksulluk ve kadına yönelik şiddetle ilişkin taleplerin saptanabilmesi ve bu talepleri yerine getirmek için ulusal düzeyde çalışmak;

-Tüm kadınların ezilmelerinin nedenlerin ve muhtemel özgürleşme alternatiflerini kendileri için ve kendi

başlarına tahlil edebildikleri geniş bir popüler eğitim sürecinin başlatılması;

-Dünya çapındaki taleplerimizi, karar mercilerinin dikkate alması için gerekli çabayı göstermek;

-Nihayet, adanmış, militan, yaratıcı feministlerin dünya düzeninde ya da düzensizliğinde büyük değişiklikleri kışkırtmak üzere bir araya gelecekleri uluslararası bir feminist ağın temellerini atmak.

Kadın Yürüyüşünün üç temel eylem önerileri var:

1- Dünyanın her yerinde kadınların talepleri kartlar aracılığıyla BM'ye gönderilmesi.

2- Her ülkedeki kadınlar kendi gerçeklerini ve kendi önerilerini ve önceliklerini yansıtan ulusal etkinlikler.

3- Dünya çapında bir ya da daha fazla gösteri yapması.

Türkiye'de KESK'in öncülüğünde ve çağrısıyla başlayan çalışmalar, çeşitli kadın grupları, siyasi parti, sendikalar ve DKÖ'lerin katılımıyla; "Yoksulluğa Karşı Eşitlik ve Özgürlük İçin, Kadınlara Yönelik Şiddete Karşı Kadınların Fiziksel ve Zihinsel Bütünlüğüne Saygı İçin, Savaşa Karşı Barış İçin, Irkçılığa ve Ayrımcılığa Karşı Dayanışma ve Kardeşlik için 8 Mart'tan 17 Ekim'e kampanyası başlatılmıştır. Türkiye çapında il il örgütlenmeye çalışılan kampanya aynı zamanda diğer ülke kadınlarının çalışmalarını da paralel gitmektedir.

8 Mart Dünya Kadınlar Günü, bizim için kadınların birliğinin ve mücadele kararlılığının ifade edildiği gün olarak anlam taşıyorken aynı zamanda dayanışma anlamında da önemli bir gün olduğunun bilinciyle Dünyada Kadın Yürüyüşü; biz bu topraklarda yaşayan kadınlar için de ırkçılığa, her türlü ayrımcılığa, şiddete ve savaşa karşı dayanışmayı ifade etmeli ve günlük hayatta karşılığını bulmalıdır.

Söz Sırası 'Biz'de

Savaşmak kadar söz söylemek de önemlidir. Savaşın, zulmün ve ırkçılığın; bedenimiz, kimliğimiz, kadınlığımız üzerinde ki tüm yıkıcı tahribatlarını yaşayan Kürt kadınları; şimdi söz sırası bizim.

Makus talihi kanla-barutla çizilen tüm coğrafya kadınlarının kaderiyle eşdeğerdi kaderimiz. Sahiplerimiz, bizden başka herkeste. Çünkü biz kadındık, ait olduğumuz aşiretin adıyla anıldı isimlerimiz. Karın tokluğuna çalıştırılan, istenildiği kadar doğurmaya mecbur edilen, sevdaları berdellere takas edilenlerdik.

Kadındık, savaş mağduruyduk, asker postallarıyla baskınlara uğrayan, köy meydanlarında çirliçiplak soyundurulan, tacize, tecavüze uğrayanlardık.

Kadındık, kocalarımızın, oğullarımızın, sevgililerimizin peşinde cezaevi kapılarını aşındıran, görüş kabinlerinde Türkçe'yi bilmediğimiz için acılarımızı yüreğimize damıtanlardık.

Kadındık, toprağından zorla kopartılan, göç yollarında savrulan, mültecileşen, asimilasyona uğrayan, yabancılaşan, yalnızlaşarak dört duvar arasında delirendik.

Şimdi söz hakkı bizim!

Yaşamın her alanında var olduğumuz, isyan ve direnci

yürekllerimizde hiç soğutmadığımız için söz hakkı bizim.

Ulusal değerler adına brakujilere karşı gelen, taşıdığımız renkler ve zılgıtlarımızla mitingleri dolduran, serhildanlaşanlardık.

Dar şablöncü siyasal anlayışların yarına erteledikleri özgürlüklerimizi onlarla cebelleşerek bugünden istediğimiz için söz hakkı bizim!

Tüm bu sebeplerden, bugün sesimiz her zamankinden daha gür çıkmalı. Dün savaşandık bugün "barış"ı inşa eden olmalıyız. Sözümüzün, sesimizin katılmadığı bir çözümün eksik ve yanlış olacağını görebilmeliyiz. Bizleri celladımızla eşitlemeyen, tekrar evlerimize hapsetmeyen bir barışı istemeliyiz.

Kadınların kurtuluş tarihine yeni bir yenilgi katmama adına, ezilen kadınların yazgısını değiştirme adına söz söyleyebilmeliyiz. Kaderimizi belirleyen tüm siyasal karar ve dönemeçlerde kadınlık taleplerimizle olabilmeliyiz. Egemenlerin tavizsiz duruşları karşısında, mücadele hattının gerilemesi karşısında duran, en doğrusunu "o veya onlar" bilir tevekkülcü mantığını red etmeli, savaşın mağduru ve tarafları sıfatıyla özgür yarınlarin inşaasında rol almalıyız.

Bu yüzden söz hakkı bizim!

Ne yapmalı size 'namusunuz' kurallarınıza 'silahlarınıza'?

Necla Akdeniz, 14 yaşında Kulp'un İnkaya köyünden. Annesi ve babası ayrı yaşıyor, babası ölünce köyünden ayrılıp Kulp ilçe merkezindeki korucu olan akrabasının yanına yerleşiyor.

Binlerce Necla'lar gibi Necla'nın kötü talihi başlıyor. Bir gece kardeşleri Güler ve Serpil ile uyurken akrabası olan korucu eli silahlı Abdullah Dinar'ın tecavüzüne uğrar. Remziye gibi, Şükran ve diğerleri gibi kimselere anlatmaz yaşadıklarını; utancından, korkusundan!

Diğerleri gibi suskun kalır Necla, bu işkence, bu utanç, bu ızdırıp altı ay sürer. Necla'nın karnı büyümeye başlar, köy kadınları bunu fark ederler ve Necla "hamile" kelimesini kendi ölüm fermanı imişcesine ilk defa öğrenir.

Bu acıyı, işkenceyi aylar sonra açıklayabilir Necla akrabalarına. Suç duyurusunda bulunulur ve teyzesinin kızının yanına Diyarbakır'a gönderilir. Ancak tecavüzcünün, korucu akrabalarının araya girmesiyle sadece ifadesi alınır ve serbest bırakılır. Devlet gerektiği gibi tavrını koyar. Mazlumdan, acıdan yana olmaz tabii ki bu tavrı.

"Derin toplum" anlayışı devreye

girer; ve yaygın olduğu üzere suç, yaşı küçük olan birinin üzerine atılır.

Bir gece vakti Necla kanama geçirir, bunun üzerine hastaneye kaldırılır. Necla'nın çocuk bedeni ölü bir kız çocuğu dünyaya getirir. Necla kurtulduğuna sevinememiştir, yaşadıklarını yorumlayamadan başka bir kışkacın içinde bulur kendi, "Kör gelenekler" bulur yine Necla'yı. Suçlu nedense her zaman kadınlar olmuştur bu geleneklerde. Bunları kadınlara yaşatan erkekler, erkek egemen sistem asla olamazdı zaten!

Toplum erkek, toplum acımasız, toplum güçlüden yana. Hele bir de ısrarla yaşatılmaya çalışılan ilkel iktidar aracı gelenekler. Necla'yı ve binlerce Neclaları beklemekte.

"Erkek" olan akrabalar ve düşünme sistematiikleri tecavüzcünün peşine düşeceklerine oturup karar vermişler ve her zamanki gibi kadınları/ Necla'yı SUÇLU bulmuşlar.

İktidar erkeklerde, silahlar erkeklerde. Bu silah kadınlara karşı acımasız bir şekilde kullanılır, adına NAMUS denir. Namusu da temizlemek için yine kadınların canına kıyarlar. Yapan onlar, suçlu onlar; ama ne yazık ki ölen, ölümü

hakeden yine kadınlar, yine bizler.

Ne yapmalı size, "namusunuz", kurallarınıza, "silahlarınıza"?

Necla, aile meclisinden çıkan "namus temizleme" kararına göre öldürülür. Necla'nın memesinden akan ılık sütüne, tertemiz kanı karışır. Katiller iktidarlarını sürdürmek için ÖTEKİ iktidarla bir olmuş gençcik bedeni ortadan kaldırmış, huzura kavuşmuşlardı. Milletçe çok huzurlu olmuşurlar, tabi devletçe de.

Ölen her Necla'da "Kürtlerin namusu" ve tabii "devletin namusu" biraz daha temizlenmiş, arınmış oluyordu!

Ve bir Kürt kadını olarak diyorum ki;

Hayatımızı karartmaya ve istediğiniz gibi yönlendirmeye çalışan ilkel gelenekleriniz ve görenekleriniz reddediyor ve

bunları savunan ve bunları yapan Kürtleri sevmiyorum!

Silahlarla kendinizi erk yaptığınız için ve yarattığınız tüm savaşları reddediyor, eli silahlı Kürtleri sevmiyorum!

Kadınları mal gibi gördüğünüz için ve üç dört kadınla evlendiğiniz için sizleri reddediyor ve bunu yapan Kürtleri sevmiyorum!

Devrimci, ilerici, solcu kılıflarına bürünüp kadınları kullandığınız için, tertemiz duygularınızı sömürdüğünüz için sizleri reddediyor ve bunları yapan Kürtleri sevmiyorum!

Dünyanın en kötü işlerine alet olduğunuz için, içinize katilleri, işbirlikçileri, hainleri barındırdığınız için sizleri reddediyor ve bunları yapan Kürtleri sevmiyorum!

Aile içi şiddet ve enest ilişkiyi yaşattığınız için sizleri reddediyor ve bunları yapan Kürtleri sevmiyorum!

Potansiyel dayakçı, tecavüzcü olduğunuz için sizleri red ediyor ve bunları yapan siz Kürtleri sevmiyorum!

Necla'ları yaşatacak dünyaları kurmaya çalışan SİZ KADINLARI seviyorum!

el ele verebilmek

17 Ağustos sabahı önce korku vardı, ayak basacak iki karışlık toprağa hasret hiçliğinin ortasında kalakalmıştık. Tv ve telefon başında nöbet tutarken; öfke, acı, çaresizlik... Enkaz altında kalmıştık. Öldüren ne depremdi, ne binalardı aslında. İnsanlar günlerce enkaz altında beklerken; hastane, yiyecek, su bulamazken “düzenin çirkin adamlarının çıldırtan beyanatları” ... Daha çok öfke.

Hiçliğe tek çare dayanışmaydı. Önceleri dayanışma, bu koşullarda el vermek olmalıydı. Yardım malzemeleri arasına kadın petleri katmaya çalışıyorduk. Çok sonraları öğrendim ki; çadır kentlerde o petler erkekler tarafından tek tek verilmiş kadınlara. “Utandık” dediler kadınlar. Her koşulda nasıl da unutamadığımız bir duyguydu; utanma!

Dört yanımızı saran “düşmanlar?” dan, dört yanımızdaki “azılı” dayanışmacılara, herkes el vermeye çalışıyordu harıl harıl. Ama çadır kentlerden; “yardım gelmiyor, hala sesimiz duyulmuyor mu?” çığlıkları geliyordu hala. Yardımlar depolarda, insanlar kuyruklarda idi. Çadır kentlerde bulduğukça depoların meçhuli yerlerini

farketmeye başladık. İyiniyetli olsak da dayanışmada beceriksizliklerimiz oluyordu. Ama çeteleşenlerde hiç beceriksizlik olmuyordu doğrusu. Çadır mafyaları, yardım mafyaları türemiştii hemen. Yine dokunulamadı onlara. İlk acil ve telaşlı “el vermelerden” sonra birçok grup ve kurum artık deprem bölgelerinde daha oturmuş deprem faaliyetleri yürütüyordu. Çadır kentlerde birçok sosyal - denen- merkezler, çadırlar açıldı. Çocuk çadırları, erkeklere kahveler (ilk kurulanlar mıydı ne), psikolog çadırları... Ve kadınlar... Yemek kuyruklarında, su kuyruklarında, dağıtım kuyruklarında bekleyen, çadır önlerinde “çadırışı” yapan kadınlar. Erkekler... Artık işsiz de olsalar, çadır önlerinde, kahvelerde oturan erkekler. Henüz bölgede kadın çadırları kurulmamıştı; ama Çağdaş Yaşamcılar ilk iş olarak hijyen öğretmeye çalışıyordu kadınlara! Şimdilerde de, o depremzede kadınların emeklerinden açıkça rant elde ediyor. Benetton-ÇYDD işbirliği ile depremzede kadınlar atkı örüyor, elde edilen gelirin üçte biri depremzede kadınlara veriliyor, gelirin üçte

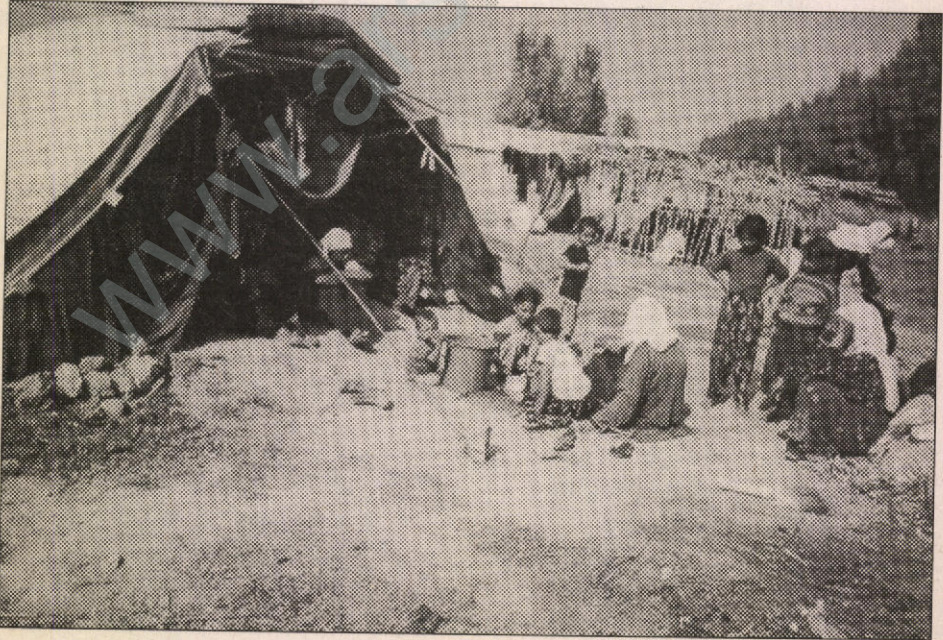
ikisini de "Çağdaş Yaşamı?" kurmak için kendine ayırıyor ÇYDD! Orda olmak dayanışıyor olmak değil kuşkusuz, hele ÇYDD'kinin ne olduğu ortada: SÖMÜRÜ. Deprem bölgesinde birçok fırsatçılığa daha tanık olmak zorunda kaldık. Kırk milyona karşılık konfeksiyonda çalışacak kadın elemanlar arayanlar. Prefabrikleri kadınlara karın tokluğuna temizletenler... Kadınlara yönelik çalışmalar yapan grup, vakıf ve dernekler bu ve birçok koşulda kadınların yanında olmaya çalıştı. Aynı zamanda kadınlar için mesleki kurslar, atölyeler, el emeğini değerlendirmeye yönelik çalışmalar yürüttüler/yürütüyorlar. Biz de çeşitli çevrelerden bir araya gelen kadınlar kadın çadırları kurduk

(Gölcük ve Düzce'de), deprem bölgesindeki kadınlarla el ele vererek. Konuşmaya dinlemeye, "halleşmeye" ihtiyaç vardı ki önceleri halleşme çadırları dediydik kadın çadırlarına. Halleşmenin yanında hukuki,

psikolojik ve sağlık desteği de vermeye çalıştık elimizden geldiğince. Kış geliyordu. Kadınlar ve çocuklar ciddi hastalıklarla ilk karşılaşanlardı. Yapabilecekler hiç bir şey yapmıyordu. Bizim ise yapabileceklerimiz çok sınırlıydı. Kadınlar 5 metrekarelik çadırlarda çocukların bakımı ve günlük hayatın tüm yükünü sirtlayarak yaşamak zorunda idiler. Kadın adırlarında ilk buluşmalarımızda hep evlerinden, evlerindeki yaşam alışkanlıklarından söz ediyorlardı. Yaşamı sadece evle sınırlandırılmış olan kadınlar için erkeklerden çok başka bir şeydi (maalesef) ev. Erkekler için ev mülk iken, kadınlar içinse varolma alanı idi. Deprem bölgelerinde birçok taciz ve tecavüz olayları yaşanıyordu bir taraftan. Hiçbir koşul

alı koyamazdı tabi erkekleri erkekçe eylemlerinden. Diğer taraftan "ev düzeni"nin bozulması daha geniş ve zgr alanlar sağlıyordu kadınlara. Gece yaralarına kadar kadın çadırlarında gle ağlaya halleşebiliyorduk mesela. Depremzede kadınlarla "el ele" oldukça hafifliyordu acılar/acılarımız. Ve ben hep yanibaşımızda yaşayan savaşzede, köyleri boşaltılan, savaşın tüm silahlarıyla yaşamaya çalışan kadınları düşünüyordum. Ve yapamadıklarımızı... Çok mu uzağımızdaydılar? Çok mu uzak bırakılmıştık? Daha çok düşünmek, daha çok emek vermek gerek belli ki daha da geç olmadan "el ele" verebilmek için...

KORKU ENGELLERİ

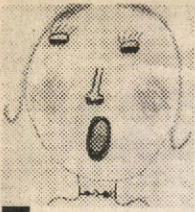
Bağımsız kadın hareketinin Kürt kadınları açısından tartışılmaya başlamasının tarihi çok değil ve bu zaman içerisinde istenilen oranda yayılıp taban bulması zordur. Siyasal sürecin başlamasıyla birlikte kadın sorunu tartışılıyor ve yorumlanıyordu. Ama kadın sorununda, varolan siyasal yapıların içerisinde veya onlara bağlı kadın komisyonu, kadın kolları ve gruplarında siyasal hareketin ilkeleri, hareketin amaç ve hedefleri doğrultusunda çalışmalar yapıyordu. Bugün bile siyasal yapıların dergilerine, gazetelerine ve bazı kadın dergilerinin sayfalarına baktığımızda kadın hareketinin önünü açma adına, erkek yoldaşlar tarafından yazılar yazılıp, yorumlanabiliyor. Yani yeni bir dönem, yeni bir akım, "bağımsız kadın çalışması yapılacaksa onu da biz yaparız" dercesine!

Doğrudur onu da yaparlar. Çünkü bu konuda çok deneyimlidirler! Kadınlara ait vakıfları, dergileri, dernekleri vs. ele geçirme ve kadınları buralardan atmak kadar deneyimlidirler.

Evet bütün bunlar olup bitirken biz kadınlar ne yapmalıyız? Başkalarının bizim adımıza konuştukları, yazıp çizdikleri yetmiyor mu artık? Biz kadınlar, kadın sorununa karşı duyarlı olduğumuzu söylüyoruz. Peki neden örgütlenemiyoruz? Neden çoğalamıyoruz? Neden biz kadınlar, kadın bilinciyle toplumsal muhalefette yerimizi alamıyoruz? Bu bizim eksikliğimiz mi? Tabi ki sadece bizim değil, çünkü bu sorunun farkındayız. Ve etkin bir muhalefet olabilmek içinde ortak düşünenlerin çoğalması gerektiğinin bilincindeyiz aslında. Zor mu biz kadınların harekete geçmesi ve bilinçlenmesi? Evet zordur. Ama insanı, insanların kendiliğindenciliği ve tabularını yıkmaya zordur. İnsanların kendilerini

yeniden üretmesi, yaratmasıdır zor olan. Biz kadınların, üzerindeki korku duvarlarını daha kalın ve daha aşılması güç duvarlar olduklarından kaynaklı, kadın bilinciyle toplumsal muhalefetin içinde yer alması daha güçtür. Biz kadınların, korku engelleri erkeklerin karşılaştıkları tüm engeller yanısıra toplumun gerici değerleri ile insanların kafasına kazıtılan kadın olmamızdan kaynaklanan cinsiyetçiliktedir biraz da korkularımız ve kaygılarımız. Korku ve kaygıları beyininde aşan kadınlar kadın sorununa karşı duyarlılığında olsun, toplumsal muhalefetin içinde olsun daha başarılı, inatçı ve kalıcı olmuşuzdur. Çünkü kadınlar sahiplendiği ve benimsediği bir olguda daha fedakardır.

Toplumsal muhalefetin yavaş gitmesi ve tökezlemesinin sebebinin siz erkeklerde buluyorum. Kadın olmadığınız halde kadınlar adına yazıp çizmelerinizden, toplumsal muhalefetin önkoşulu olarak beyinlerinize kazıdığınız "erkekçe savaşıma" mantığımızda buluyorum. Siz erkekler, hangi konuma gelerseniz gelin kurtulamadığınız bir olgu, sınıksız sarıldığınız bir anlayış; sistemin ve gerici geleneklerin size bahşettiği erkek egemen anlayıştır bu! Size bahşedilen bu anlayışı sahiplendiğiniz, koruduğunuz ve güç verdiğiniz kadar toplumsal muhalefete inansaydınız ve güç verseydiniz bugün herşey çok farklı ve güzel olabilirdi. Korkularınızdan ve güvensizliğinizden dir belki bu gerici değerlere sınıksız sarılmanız. Onlar size kadınlar karşısında zırh giydireyor, hem de "çelikten zırh". Yani sahte bir güç sağlıyor size. Şunu unutmayın ki biz kadınlar arkamızda ne sistemi, ne de gerici değerleri almıyoruz. Biz biz olarak varız ve sizden daha güçlü olduğumuzu da biliyorum.

KADIN BEDENİN KAMUSAL DENETİMİ

DOĞURGANLIK ve ULUSAL YENİDEN ÜRETİM

E
b
r
u

Kadınların cinsel davranışları genellikle ulus ve "ötekiler" arasındaki ayırımın belirlenmesinde ve ifadesinde önemli bir yer tutar.¹ Bir çocuğun hukuken hangi devletle vatandaşlık ilişkisine geçeceğinin belirlenmesinde çocuğun anne ve babasının milliyetleri eşit derecede belirleyicidir. Bu şekilde oluşan çocuk ulusal kimliği, çocuğun kimler tarafından ve hangi kültürel çerçevede büyütüldüğünü değil, hangi yumurta ve sperm hücrelerinden oluştuğunu önemser. Doğuştan kazanılan bir kimlik olarak milliyet ve vatandaşlık ilişkisi toplumsal düzenin korunmasında "gerçek kökenlere" sahip olmayı ve bilinir kılmayı gerektirir. Mülkiyetin aktarımında yeniden üretici rolleri nedeniyle kadınlar ve bedenleri üzerinde toplumsal denetim mekanizmaları nasıl kuruluyorsa, ulusal kimliğin, milliyetin ve vatandaşlığın aktarımında üstlendiği aktif rol nedeniyle de kadın bedeni toplumsal denetim nesnesi haline gelir. Hatta babasoylu mülkiyet aktarımında kadın, sadece pasif bir "taşıyıcı" roldeyken, milliyet aktarımında aktif bir belirleyiciye dönüştüğü için kadınlara yönelik toplumsal denetimin ulus-devlet çerçevesinde daha da yoğunlaşarak sürdüğünü söyleyebiliriz.

Bu yazıda savunulan düşünce

kadınların içinde yaşadıkları etnik ulusal cemaatler içindeki konumlanmalarının ve sorumluluklarının, içinde yaşadıkları ya da vatandaşı oldukları devletten ve etkilendiği bazen yeniden üretim haklarının kullanımı üzerinde etken olabileceğidir. Evlat edinme de dahil olmak üzere kadınlar çocuk doğurmaya ya da doğurmamaya, belli bir cinsiyette çocuk doğurmaya teşvik edilebilirler, engellenebilirler ya da zorlanabilirler. Kadınların doğurganlık üzerindeki tüm bu denetimler ulusçu projenin hakim söylemleri ile yakından ilişkilidir.²

Yuval-Davis'in işaret ettiği gibi nüfusun bir siyasal "güç" olarak kullanıldığı devletlerde (Kıbrıs, Lübnan, İran, İsrail, Filistin, eski ve yeni Yugoslavya, Kuzey İrlanda, Türkiye...) kadınları daha fazla çocuk sahibi olmaya yönelten politikalar yürütülür. Bu politikalar ayı zamanda nüfus bileşenlerinin dengesi üzerinde de etkin olmayı amaçlayabilir. Bu demektir ki aynı devlet tarafından farklı kadın grupları üzerinde farklı doğurganlık politikaları izlenebilir. Yuval-Davis'in "öjenist (eugenist) politikalar" adı altında tartıştığı üzere hakın refahını ve "genetik" kalitesini artırmak üzere özellikle yoksul ve azınlık kadınların kısırlaştırılmasına; ve eğitilmiş ve egemen gruplardan kadınların daha fazla çocuk

d
e
h

10

doğurmasına yönelik devlet politikaları izlenir.³ Nitekim Nazi Almanyası ve ABD'de uygulanan ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Konferansları'nda önerilen yeniden üretim öjenist politikalara örnek teşkil eder. Bir diğer doğurganlık politikası ise özellikle üçüncü dünya ülkelerinde yürütülen, ulusal refah ve kalkınmayı amaçlayan, nüfus artışı oranını minimumda tutan genelleştirilmiş politikalarıdır.

Bu yazıda Çin ve Singapur örneklerinden yola çıkarak ulus-devletlerin kadınlar üzerinde kurduğu denetimin en açık ve güncel örnekleri olan aile planlaması uygulamalarını incelemek istiyorum. Vurgulamak istediğim ana konu doğurganlık politikalarının söylemsel düzeyde nasıl ele alındığı olacak.

Doğum kontrolü uygulamaları açısından en "başarılı" örnek olarak kabul edilen Çin'de 1970'li yıllardan beri uygulanmakta olan doğum kontrol politikaları kadın nüfusunun tümünü kapsamaktadır. Çin'li kadınların yüzde yüzü doğum kontrolü uygulamaktadır. Çin devleti kadınların doğum kontrolü ve kürtaj gibi jinekolojik ihtiyaçlarının tümünü yaygın bir şekilde karşılamaktadır. Her çiftin sadece bir çocuk sahibi olmasına izin veren Çin yasalarına göre ikinci bir çocuk ancak şu şartlarda mümkün olabilir: Doğan ilk çocuk ailesinin mirasını taşıyacak kapasiteye sahip değil ise ya da doğan ilk çocuk kız çocuğu ise.

Ağustos 1983'te Singapur başbakanı Lee Kuan Ulusal Kutuluş Günü yıldönümünde yaptığı açıklamada varolan demografik

krizi ve çözüm yollarını şöyle açıklar: Yüksek öğrenim görmüş kadınlara, kendilerini nüfus içinde kapladıkları yer açısından devam ettirecek sayıda çocuk doğurmamaktadırlar. Yüksek öğrenim görmüş kadınların doğurganlık oranı 1,65 olduğu halde, az eğitilmiş kadınlar daha "özgürce" çocuk doğurmaktadırlar, doğurganlık oranları 3,5 tir. Singapur başbakanına göre yüksek öğrenim görmüş kadınların çocukları daha zeki olacaktır; çünkü zeka genetik bir mirastır. Öte yandan bu kadınların daha az çocuk doğurdukları için Singapur halkı "doğal" bir kaynak olan zekadan yoksun kalacaktı. Bu olayı aktaran Geraldine Heng ve Janadas Devan'ın⁴ altını çizdikleri bir başka konu Singapur başbakanının, Singapur etnik dağılımı içinde yoğunlukla Çin kökenli olan üst sınıf-eğitilmiş bu kadınların, nüfusun çoğunluğunu ve alt sınıflarını oluşturan Malay ve Hintli nüfusun içerisinde Çin nüfusunun azalmasının da nedeni olarak görmesidir.

Hem etnik hem de sınıfsal yapı içinde egemen etnik ve sınıfsal unsurun taşıyıcıları olan kadınların doğurganlıkları bu örnekte ulusal varoluşun aracı haline getirilmektedir. Bu tüden yeniden bir üretim krizinin çözüm yolları devletin bizzat kendisi tarafından kadın bedeninin kamusal denetiminde aranmaktadır. Geraldine Heng ve Janadas Devan'ın aktardığı gibi bu konuda kurumsal sosyal politikalar da üretilebilmektedir. Singapur başbakanının bu açıklamasından sonra "gönüllü" olarak kısırlaşan

Kadınlar

dan talep

edilen

ulusa

bedenleri

ile

biyolojik

olarak

hizmet

etmeleridir.

Kendilerini

ulusun

yeniden

üretimine

devletin

belirlediği

şekilde

adamları

dır.

kadınlara 10 bin USD kamu yardımı yapmış, öte yandan yüksek öğrenim görmüş kadınlara çin evlilik ve an az üç çocuk doğurma karşılığında vergi indirimi ve sigorta avantajları gibi uygulamalara gitmiştir.

Erkekler silahları, kadınlar çocukları besler, analık ve askerlik görevi bunu icap ettirir. Nazi Almanya'sı yakın tarihin en yıkıcı örneklerinden biridir ama milliyetçiliğin ve devlet gücünün beden üzerinde kurduğu denetimin tek örneği değildir. Kadınlardan talep edilen ulusa bedenleri ile biyolojik olarak hizmet etmeleridir.

Kendilerini ulusun yeniden üretimine devletin belirlediği şekilde adamlarıdır. Kadınlar, yeniden üretici güçleri ile gücün yeniden üretimi arasında sıkışıp kalmaya devam etmektedir.

Kadınların yeniden üretici rollerinin etnik ve ulusal söylemde bu denli merkezi bir rol tutmasının nedeni hemen hemen her ulusal kimliğin oluşmasında "ortak ata" veya ortak köken mitinin, aynı soydan gelme kurgusunun yer almasıdır. Öte yandan cinsler arası ilişkiler üzerindeki toplumsal denetime eklenen

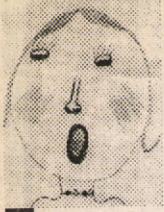
ulusal-cinsel kategoriler de ulusal kollektivitenin varlığını "saf ve temiz" bir şekilde sürdürmesine hizmet eder. İsrail faşist partisi lideri Rabbi Kahana'nın Yahudiler ve Araplar arasındaki cinsel ilişkiyi yasaklayan yasa önerisi ya da Güney Afrika hükümetinin apartheid politikasından vazgeçme çerçevesinde farklı ırklar arasındaki evlilikleri yasallaştırma gibi politikalar cinsel denetimin ulusal kimliğin homojenleştirmesinde nasıl kullanıldığını göstermektedir.

¹ Deniz Kandiyoti, *Cariyeler Yurttaşlar ve Bacılar*, Metis, İstanbul, 1997, s:149

² Nira Yuval Davis, *Gender and Nations*, Sage Publications, s:26 ve 29

³ a.g.e., s:31-32

⁴ Geraldine Heng ve Janadas Devan, "State Fatherhood: The Politics of Nationalism, Sexuality, and the Race in Singapore", *Nationalism and Sexualities*, Andrew Parker-Mary Russo-Doris Sommer, Patricia Yaeger(Derl.), Routledge, New York and Londra, 1992, s: 344-349.

Düşündü, Konuştu, Katledildi

Düşündü, Konuştu, Katledildi!
O bir kadındı. O İslam dinine inanan ve kadının İslam dinindeki yerini sorgulayan bir kadındı. İslam dininde kadının yerini araştırdığı ve düşüncelerini açıkça ifade ettiği için kaçırıldı. Ailesi, üyesi olduğu kadın derneği ve birçok feminist kadın ona tam 18 ay sahip çıkarak bulunmasını istediler. Daha önce üyesi olduğu Hizbullah örgütüne kaçırılıp işkence ile katledildi Konca Kuriş. 23 Ocak'ta kalabalık bir topluluk eşliğinde, kadınların sahiplendiği bir cenaze töreniyle toprağa verildi. Konca Kuriş'in vasiyetiydi: kadınlar da cenaze namazında erkeklerle beraber namaz kılacaklardı, hem de ön saflarda. Ancak ölümüne sebep olan cesurca savunduğu düşünceleri onun cenazesinde bile hayata geçememişti.

Mersin Bağımsız Kadın Derneği ve çeşitli kadın örgütlerinin yaptığı basın açıklamasına Jujin olarak katılıyor ve aynen yayınlıyoruz.

"Konca'ya açık mektup

Sevgili Konca;
sen erkeklerin tekelinde olan, sadece onların bilgisi ve yorumunun esas kabul edildiği bir alanda, kadın

olarak araştırma yapmak ve düşüncelerini söylemek gibi bir yüreklilik gösterdin.

Sen inancında kendi kimliğini aradın. "Bir kadın olarak inançlarımın neresindeyim?" sorusunun seni getirdiği nokta erkek egemen anlayışının ördüğü granit duvar oldu. Sana uygulanan vahşet, kadının insan haklarına ve düşünce özgürlüğüne yöneliktir. Yaşamın boyunca ve sonrasında sana uygulanan tüm baskıları, tüm acıları ve tüm şiddeti kınıyoruz. Senin; erkek ve kadınların eşit yaşadığı dünya özlemini yürekten paylaşıyor, cesaretin karşısında saygıyla eğiliyoruz.

Yüreğimizde ve düşüncelerimizde var olacaksın. Seni seviyoruz."

Jin û civat

Hîn berî ku ji diya xwe bibe rola jinê hazir e. Ew merive ke zeîf e, ew bi serê xwe tune ye, bi kêrî tu tuştêkî nayê. nikare bi serê xwe û bi mêjiyê xwe liser nigên xwe bi sekine. Wê her dem pêdivî bi mêrekî heye. Ew mêr hetenî ku li cem malbeta xwe be bavê wê, brayên wê, apên wê bi kurtî hete ku bizewice hemû mêrên malbeta wê li ser rewşa wê xwedî biryar in. Pistî ku zewicî û pêve wê pêdiviya wê bimêrê wê heye, ger mêrê wê ne hazir be, pêdiviya wê bî merivê cîranê wê heye. Gotina kurt kurmancî pêdiviya wê bi civatê heye. Civata patriyarkal rewşa jinê wer nîşan dide û dibjê ku ew bi mêjiyê xwe mereveke zeîf e. Ji ber zeîfbûna wê jî, divê ku rola wê di civatê de cihê be û civat roleke serbixwe nadiyê, roleke alîkar didiyê. Jin bi vî awayî di civatê de perwerde dibe. Perwerdebûna wê hîn ji çûkantiya wê de, bi vî awayî des pê dike. Berî her tistî jî mêrên ku di malê de ne re divê ku hirmeta wê hebe û hemû pêdiviyên wan bicîh bîne. Goryên wan bişû, çekên wan bişû û ûtî bike xwarinê çêke, sifrê di wexta wê de amade bike û rake, paqijîya malê ji

malê neçe derekê.

Bi vî awayî hemû tekliyên civakî jê re tîndî qedexê kirin û hemû dinya wê dibê hundirê çar dîwarên mala wê. Ji xeynî wê hemû malbeta wê li ser navê wê xwedî biryarin.

Dî civateke kilasîk de perwerdekirina jinê bi piranî bi vî awayî ye. Gava ku di civateke pêşverû jî de bê perwerdekirin rola wê zêde nayê guhertin. Wê gavê jî li gora pêdiviyên wê civatê rolek jê li gora pêdiviyên wê civatê rolek jê re tê amade kirin. Di vî rola xwe de jî divê ku ew jî li gor wê civatê hinekî pêşverû be, karibe çend peyvan biserhevde bîne, hinekî qerektêrêkî civakî bi wê re jî hebe. Ji bo ku zanibe ka pêdiviyên mêran çine, bi çî awayî kare bi wan re alîkar be. Ew yek jî hinekî dibê sebebê azatbûyîna mêjiyê wê. Ev nêvî azatbûn jî bo pêdiviyên civatê yên ku nû derdikevin holê ye. Êdî alîkariye bi bedena wê tene nema têra civatê dike û divê ku ew bi mêjiyê xwe jî alîkar be kêmasiyên civatê, kêmasiyên malbata xwe û yên xwe yên sexsi bi hemû awayî karibe bicîh bîne û hal bike. Lê ne li ser navê xwe ji civatê re bike mal.

Lê jinên ku jîr bin ji vê rewşê karin îstîfade bikin, yên ku îstîfade dikin û zû li rewşa xwe hay dibin jî gelek caran tecrîd dibin. Gava ku ew jî xwe xwedi maf dihesibînin û doza jiyaneke serbixwe dikin dîsa gelek asteng derdikevin pêşberî wan. Lê ev cûre jinên ku em bahs dikin îstîsna ne, pir kêm in. Pîraniya jinan ji rewşa xwe hay nabin û weke herdem pediviyên civatê bi cîh tînin.

Perwerdekirina mêr cuda ye, divê ku însanekî zane, xwedî senet û mesuliyet be. Li ser navê xwe û di civatê de xwedi biryar be, îmkana wî ya ku bi vî awayî bê perwerdekirin him jî aliyê civatê de û him jî aliyê malbeta wî de hatiye amandekirin. Ger ev îmkanên ku ji mêran re hene ger ji jinan re jî hebe û bê amadekirin ez bawerim wê jin jî îro ne di vê rewşê de bûna. Civat jî vê yekê baş zane. Lê ne dixwaze bêne zimên û ne jî dixwaze bike. Civata patriyarkal ji rewşa jinê memnûn e. Ger bi awayekî din jîn bê perwerdekirin wê ew jî li ser navê xwe xwedi biryar be û we mafê xwe bixwaze. Wê rewşa ku iro tê de ye wê pê qebûl nebe û nexwaze. Ev yek jî li hesabê civatê nayê. Lê tevî vê rewşa dijwar jî wek min li jor jî got herdem hin istisna ji civatê dirdikevin û serî li hemberî vê neheqiyê hildidin, lê ew jî gelek caran canê xwe bedel didin û tevî vî bedelî jî gelek caran

negihên mirazen xwe. Ez dixwazim vê bêjim, divê jin jî vê yekê baş zanibin û di mêjiyê xwe xê, ku li tu dera Azadî nahatiye dan, her dem hatiye sitendin. Azadî jî bixweber nayê sitendin, jê re xebat divê, xebateke bi zanebûn. Bedel jî dive ji bo azadiyê. Ger jin ji hemû bedelî re herdem amade nebin û bi pêş ve neçin, çi îcab dike nekin wê herdem bindest bin û azad nebin. Ji bo azadiyê jî organîzasyon divê, rêxistin divê, yekîtî û bawerî divê. Herkes divê li gor qeweta xwe kar û xebatê bike. Xebat xebat e; meznayî û biçukantî jê re navê.

BEN VE MEMLEKETİMİN MANZARALARI

Kendimi toplumun en uçları diye lanse edilen kesimlerin tam da ortasında buldum. Kavram olarak bildiğim sex işçileri, travestiler, ruh hastaları, ete kemiğe büründü. Bu kavramların yaşam bulduğu alanlar elbette yeni değil ve bunların ırkı, yaşı, sınıfı da yok. Fakat bunlar karşısındaki asıl benim portrem Kürt ve sosyalist düşüncelerimin ne kadar da teorik olduğunu bu pratikliğin içine girdiğimde anladım. Entellektüel kaygılarımı bir tarafa bırakarak birçok insanın da yaşadığı fırtınaları, acemilikleri ben de yaşadım ve bunları yazmamın sakıncası ne olabilir ki? Yazacaklarım, 12 Mart'tan, 12 Eylül'den sonra çok yazıldı, ama tahribatları hala devam ediyor, edecek de. Çünkü o dönemler artık olağanlaştı.

Eski dostlarım ve akrabalarım arasındayım. Yabancı, yakın, uzak, sosyalist, feminist, hiç birşeyim. Evet 78'leri yaşayan kuşağım. Kuşağımı tam yaşamadan kendimi 90'larda buldum. Geride bıraktığım yılların ardındaki insanlar ve bunların ayrıntıları. Kafam karışık ve karışık yazacağım.

Batman'dayız. İki kız arkadaşımın şark köşeli öğretmen evindeyiz. Şark köşesinde yere

serili minderler üzerine iki erkek sere serpe oturmuş; ne sohbet ediyor ne de bir şeyler içiyorlar, önlerinde bakacak manzara ise sadece içeri gelen ve çıkan insanlar. Biz de takıldık onların manzarasına. Arkadaşım kulağıma yavaşça "baksana nasıl oturuyorlar bizi tahrik ediyorlar" dedi. Doğru, biz kadınların böyle orta yerde sereserpe oturmanın karşılığının erkeleri tahrik etmek olduğunu ve öyle düşünüldüğünü ve başımıza gelecekleri ve sonucunun ne olduğunu da iyi biliriz... Güldük arkadaşın söylediklerine. Yine ne olur olmaz diyerek onları manzaralarıyla bırakıp uzaklaştık ordan. Dolaşmaya devam ediyoruz. Faili meçhuller diyarı. Ölümler, infazlar burda. Bunları duyumsamamak, hissetmemek mümkün mü? Evet bunları hissederek, duyumsayarak dolaştım bu şehri, bu diyarı. Evet görmediğim yıllar, bir asır gibi geçmiş. Diyarbakır'dayım. Bildiğim, tanıdığım çarşısını dolaşıyorum. İnsanlar tanıdık. Tanıdığım bu insanların yıpranmış, yorgun ifadesiz yüzleri. Düşünüyorum yüzlerdeki bu ifade yıllarca yaşanan acıların bir özeti gibi. Bütün renkler donuk, mat evet sadece siyah ve

beyazın yaşandığı Diyarbakır...
İşsizlik, faili meçhuller, yoksulluk,
yabancılaşma. Çöpten gıdasını
toplayan insan manzaraları.
Gözlerim kararıyor
hüzünleniyorum, burada yaşayan
insanları anlamaya çalışıyorum ve
mantığım iflas ediyor. Böylesi
manzara içinde ara renkleri
bulmaya çalışan ve yaşayan
insanların olağanüstülüklerini ve
burada yaşayıp bu yaşama
kayıtsız kalmanın zorluğunu. Evet
kayıtsız kalmak. Olabilir mi?
Buralarda yaşamak ve ara renkleri
yaşamak, yaşayabilmek. Ve ben
ne yazmak istiyorum? Hangi
yaşanmışlık, yaşanmamışlık?
Belki çok şey, belki de hiçbir şey.
Kendimle birlikte orta yerde
duran kuşağı, sorunlarını.

Kuşağımın arasındayım.
Yeniden akrabalarımı, dostlarımı
dinlerken gülüyorum,
hüzünleniyorum ve dalıyorum
düşüncelerimin ayrıntılarına.
Amcamoğlunun evindeyim,
konuşuyoruz, yaşıt sayılırız.
Kendisi üniversite mezunu,
ticaretle uğraşıyor. Başka
amcamın kızıyla evli. "Çağdaşım"
der, çağdaşlık ölçütünü nasıl
anladığına birlikte bakalım:
Konuşmaya kendisinin ne kadar
iyi bir erkek olduğu ile başladı.
Ailede o bir erkek olarak, benim
rahat davranmama hiç
karışmamış, karşı çıkmamış. Bunu
örnekliyor; yıllar önce okul
çıkışında benim yanımda bir
erkek arkadaşla görülmem
yüzünden diğer amcamoğlu
tarafından öldürülmeme karşı
çıkılmış. Hafif de pişmanlık
duyuyor gibi. Niye mi? Hala

bekarım ve ses çıkarmıyormuş
yine de. Ses çıkarmamalıymış...
Düşünüyorum, ama yine de
inanmadığım gelenek ve
göreneklere aykırı düşmemek için
tamamen de sırt çevirmediğimi ve
bu atmosferdeki insanlarla
ilişkimi. İlişkimin tek nedeni
aykırılığa, yalnızlığa
tahammülsüzlük değil. Bu
ilişkilerin değiştirip
dönüştürebileceğine olan
inancım. Amcamoğlu devam
ediyor "SEN ve KARDEŞİN
KARIMI DEĞİŞTİRDİNİZ,
KENDİNİZE BENZETTİNİZ"
Acaba! Sorular ve yanıtlar,
karısının yaşantısının onun
etrafında dönmesini ve
çapkınlıklarının anlatılmasını da
doğal karşılayıp "erkektir, yapar,
elinin kınasıdır" Ve değiştirdin
dediği karısı, değişiklikten ne
anlıyorsa?

Yalnız amcamoğlu mu bana
çirkin gelen? Güzel bir dünya
kuracağımız düşüncesiyle yola
çıktığımız insanlar... Zaafları,
basitlikleri. "Bu dünya
değişmeden biz değişsek ne
olacak." Neyse ki karamsarlığım
güzel dünya düşüncesinden
vazgeçecek ve sevmeyecek
boyutta değil.

Evet düşününce bu ayrımları
dünyanın sonu diye görmemekle
birlikte yine de hüznümü
engellemyemiyorum... Sanırım bu
duygusallığım da beni ben ediyor,
sürekli kendimi irdelememe
neden oluyor.

FARKLI KADINLARIN KAFASINDAKİ ve HAYATINDAKİ ERKEKLER

Bu röportaj son yıllarda Kürt kadınlarının çalışmalarıyla artan kurum, vakıf, dergi ve bağımsız kadın çalışmalarını yürütenlerin kısmen de olsa düşüncelerini öğrenmek, birbirlerini tanımak ve haberdar olmak amacıyla yapılan söyleşilerden biridir.

Röportaj 6

Seninle biraz kadınları, Kürt kadınlarını konuşalım. Çünkü sen de aydın bir Kürt kadınsın. Kürt sorunu içinde kadın sorunu hep tali ve ikinci planda görüldü. Kadın konusunda yeniyiz; tartışmamız, konuşmamız, araştırmamız önümüzü açar ve sağlıklı çalışmalar ortaya çıkarır. Herkes yetkin olduğu konuda bence katkı sunmalı. Ulusal sorun kolektif çalışma gerektiren bir konu. Kadın sorunu da öyle. Bana göre tüm konular aynı ağırlıktadır.

Evet kadın....

- Kadın denilince öncelikle anne, ev-kadını gibi şeyler anlıyorum. Ben kadınları anlamıyorum. Yaptığımız her türlü çalışmayı hem pratiğe dönüştüremiyorlar, hem de getirip getirip bir örgütün arkasına takıyorlar.

Sizin çalışmalarınız nasıl görülüyor ?

- Biz her platformda burjuva feministleri olarak adlandırıldık. Hele kadın sorununu tartışırken başına "sınıfsal" koymaları beni kızdıyor. Fakat "Ulusallık" koymalarını anlamam.

Feminist düşünceye yönelik bir baskı var mı?

- Feminist düşünceye yönelik bir baskı yok. Niye yok? Çünkü bu düşünceyi

KÖŞESİNDEN KIYISINDAN ÖYLESİNE BİR SOHBET

pratiğe ve eylemliliğe dönüştüremediğimizden tabii ki.

Kendini feminist olarak adlandırıyor musun?

- Evet ben artık, çok açık ve net şekilde kendimi feminist olarak tanıtacağım. Çünkü, şimdiye kadar biraz utangaç davranıyordum. Buralarda, Diyarbakır'da, feministleri çirkin, erkeksi, evde kalmış diye tanımlıyorlar. Daha önce kendimi feminist değil de feminen (kadınısı) olarak görüyordum.

Kadınca düşünen ve feminizme saygı duyan kadınlar için, çirkin, erkeksi vb. şeklindeki imajlar sizi neden rahatsız ediyor? Çünkü, biliyorsun ki böyle konuşanlar kadınların özgürlük taleplerini anlamayanlar ve kadınların hep öyle kalmasını isteyen kesimlerdir. Ve üstelik feminist olduğunu söylüyorsan...

- Beni o düşünce rahatsız etmiyor. Öyle bakmaları rahatsız edici. Bir de kadın üstünlüğü şeklinde düşündüğümüz ve görünmemiz hoşuma gitmiyordu.

Ama onların bu anlayışına göre dahi düşünülse kadın evlenmeyebilir, "EVDE" de kalabilir. Bence bu kavramlardan ürkmemek gerekiyor.

- Hayır ürkmüyorum ama erkek evlenmeyince "evde kalmış erkek" kavramı kullanılmıyor. Neden sadece kadın için kullanılsın, tabii ki cinsellik boyutuyla görüldüğü için. Ama iyi anne veya zeki kadın değil sözlerini anlaştım.

Çevrede feministlerin daha çok konuştukları emek sarf etmedikleri

- Ben hiç emek sarf etmeyen ve sadece konuşan biri değilim. Bana böyle yaklaşmaları beni rahatsız ediyor.

Geçmiş dönemlerde sol içinde seni en çok ne rahatsız ediyordu ?

- Sol gruplar içinde bacım, üstad, hocam kavramları beni rahatsız ediyordu. Bir de o dönemlerde kadınların bakımlı olmalarının yadsınması beni rahatsız ederdi. Çünkü o dönemde oje sürmeye, saç yapmaya karşı olanların sonradan aynı şeyi yaptıklarını farkettim. Gerçi ben de bunların bir çoğunu yapmaya ağırlık vermiyorum, fakat bunu yapanları da olumlu görüyorum. Çünkü her insanın kendini beğendirmeye dürtüsü doğaldır.

Bir arkadaş bana feministlerin genelde bencil olduğundan söz etmişti...

- Benim birine bakma gibi bir yükümlülüğüm olmadı. Çünkü, kadınlar genelde birilerini düşünmek zorundalar. Ben genel anlamda kadınların verici olmalarını çok fazla istemem, biraz da bence bencil olmalıyız gibisine geliyor. Sonunda bir senteze vardım. Hak edene vereceksin.

Bu durum toplumsallık ile bağlantılı düşünülebilir mi?

- Kadınlar evliliklerinde ailelerle evleniyorlar. Bu durum bana doğru ve hoş bir durum gibi gelmiyor. Buradaki evliliklerin çoğunun problemi bu gibi. Çünkü bakacakları bir yığın insan önlerine çıkıyor.

Biraz söylediklerini açılım istiyorum.

- Ben bütün kadınlara sevecen ve korumacı yaklaşıyorum. Çünkü kadınlar hep ezilir.

Kürt feminist kadınlarını konuşalım.

- Ulusal mücadelede bir yere gelmeyince pek birşey yapılacağına inanmıyorum. Çünkü tek eşlilik, anadil sorunu çözülmeden bizim feminist çalışma yapmamız mümkün değil. Türk feministleriyle farkımız çok. Ve ayrılık noktalarımız da fazla. Tabi ki ezilmişlik anlamında ortak yanlarımız var. Onlarla barış konusunda ortak şeyler yapılabilir. Ancak eğitim konusunda

ayrılıklar çok fazla. Onlar daha çok bağımsız örgütlenmeye giderler. Ama biz de o rahatlık yok. Bu konularda birçok Kürt kadını aynı düşünmüyorlar.

Yine de açılım olarak ne düşünüyorsun?

- Türk kadınlarıyla birtakım ortak örgütlemeler ve eylemlilikler olabilir. Kürt kadınları ancak kendi aralarında birşey yapabilirler. Onlar için ikili, bizde ise üçlü bir ezilmişlik var. Onlar cins ayrımcılığını çok fazla öne çıkarıyorlar. Biz de öyle bir şans yok.

Peki öyleyse, senin diğer Kürt kadınlardan farklı görüşün, duruşun ne?

- Solcu kadınlar şunu demiyorlar biz sol örgütlerden geliyoruz. Onlar önümüzü tıkıyorlar. Kota vb. mesela aynı kapasitede bir kız ve erkek çocuğunu düşünelim. Ben erkek çocuğuna öncelik veririm. Bu sözleri hiçbir zaman bir Kürt kadından duymazsın. Ama bu çok doğaldır. Türk feministleri ve solcuları arasında ortak yanlar var. Solcu bir Kürt kadını dost arkadaş seçerken kadın ve erkek farklılığı koymaz. Ama ben ayrım koyarım. Tercihim kadınlardan yana olur. Bizde toplumsal sorunlar daha fazla olduğu için düşüncelerimi net olarak ortaya koymuyorum. Burada farklı kadın tipleri var. Bir kısmı kararlı, bir kısmı kararsız, bir bölümü de düşüncelerinde net. Mesela, ben bir kadın derneği kurma çalışmasında olmam ama vakıfta olurum. Ben bu saatten sonra anne ve babamın eline bakamam. Birlikte yaşıyoruz çünkü. Uzun vadeli kendimizi koyamıyoruz. Diyelim ki dernek kurduk. Bunun arkasını getirebilir miyiz? Tak diye bizi içeri aldılar. Arkasını getiremeyiz. Bunun temeli korkuda değil. Bazı netlikler olmalı alan seçiminde, bunlar sosyal içerikli organizasyonlar olabilir. Daha çok kendi çapımızda birşeyler yapabiliriz. Burada kadınlar da çok şey vermişler. Farklı yöntemler bulmak, düşünmek lazım. Topluma bir yarar olacağına inansam girerim böyle kuruluşlara. Bu dönemlerde insanlardan uçuk uçuk şeyler beklenilir. Elini verirsin

kelleni alırlar. Benim onlara verdiğimi almak, anlamak zorundalar. Buralarda çalışırken ille de ulusallığı işlemek gerekmez. Farklı şeyler sorgulanmalı. Evlilik, mutluluk vb. Mesela YKD niye kuruldu. Adı kadınsa, kadın sorgulanmalı. Onun dışında heşşey konuşuldu sanırım. Diyorlar ki Kürt kadını Türk kadınından daha özgürdür. Ve buna bazı köylerde, çocukların ana adı ile anılmalarını örnekliyorlar. Aile içinde kafa tutamıyorsun, koskoca kurumlara nasıl kafa tutarsın?

"Aynı kapasitede bir kız ve erkek çocuğunu düşünelim. Ben erkek çocuğuna öncelik veririm" dedin. Bu ayrımın insanı açıdan doğru olur mu?

- Bana doğru geliyor. Zaten toplum ayrıcalık yapıyor. Ben de yaparım. Çünkü doğruluğu veya yanlışlığı beni fazla etkilemiyor.

Kürt kadını olarak kadına nasıl yaklaşıyorsun?

- Önce kendimi anlamam lazım. Kendime nasıl yaklaşıyorsam onlara da yaklaşımım aynıdır.

* Peki kendini birçok Kürt kadınına göre daha özgür hissediyor musun?

- Bu toplumda özgür kadın ne kadar olunabiliyorsa, o kadar özgürüm. Özgürlüğe bakış da farklıdır. Kimi kadın için eşinden izin alıp komşusuna gitmek de bir özgürlük sayılır. Belki ben bir çok kadına göre özgür sayılırım, ama Avrupa kadınına göre özgür sayılmam. Tabi toplumsal mücadeleler de beni etkiliyor.

Röportaj 7

* Kadını konuşalım biraz

- Şu anda ev işlerini yapıyorum Bitireyim, konuşalım. Ve geldim. Ben 73'lerde devrimci düşünceyle tanıştım. O zamanlar Ankara'da okuyan Kürt kadınları çok azdı. En çok bir kaç taneydi. O dönemde bütün hareketler iç içeydi. Ve DDKD'nin de ilk dönemleri idi. Sonra ulusal yanım gelişti. Yer aldığım ulusal süreçteki erkeklerin korumacı yanları vardı. Bu beni çok kızdırdı. Ben birçok kadın erkek eşitsizliğinde eksikliği kadında

görüyorum. Kadınlar halen kafalarındaki zincirleri kıramamışlar. Bana göre okuyan devrimci kadın dönüştürücü olmalı.

Geçmişte devrimci yapıların evliliğe kadar müdahaleleri vardı. Hatta benim de evliliğime müdahale ettiler. Fakat direndim. Belki şu anda evliliğimin güzel yürümesinin nedeni de direnmem oldu.

1977 'de evlendim eşimle sürgünler yüzünde hep ayrı kaldım ev - çocuk bakımı herşey benim üstüme kalınca cinsiyetçi yanım ve kadın kimliğim de ortaya çıkmaya başladı. Tabii ki ulusal yapılar içinde bu yönümü ortaya koydum. İyi yazmama rağmen aktif olarak bu mücadele içerisinde çalıştığım için bu yönümü geliştiremedim. Kişilik yapımın hareketli oluşundan yazma olayı bana pasif geldi hatta bu nedenle Hacettepe Ün. İngilizce Bölümünü bıraktım. Okurken aynı zamanda çalışıyordum ailem beni yönlendirmesini diye.

Benim kadın konusunda değişik görüşlerim var. Teorik anlamda kadın tanımını yapıyorum. Bu tanımda okuyan, devrimci kadın tipi ve ayrımı karşımıza çıkıyor. Bu kadınların ortaya çıkmasıyla ki bu da ulusal kimlik yanımın gelişmesine neden oldu. İnsan bir kez ayrımına varınca da bu defada kadın kimliğini işliyor. Bu kadın tipini çizdiğim için ayaklarının üzerinde duracak kadar güçlü hissediyorum. Kendimi ve diğer bağımsız düşüncelerimi de geliştirebilirim. Yönlendirilmekten hoşlanmam ve bütün kararlara ortak olmak istiyorum ve katılıyorum da.

Çalışma yaşamım ve bağımsız çalışma kararını da ben veriyorum. Eşimden izin alma olayını da küçüklük olarak kabul ediyorum. Birlikte yaşam sorumluluğuna da inanan ve mücadele içerisinde de yer alan kadın hem kendini geliştirir hemde çevresini. Düşünce olarak giderek olgunlaşır. Kendi inisiyatifiyi kullanmaya başlayacak ve alınan kararlarda ortak olmak isteyecek. Ve gelişen kişilikte her alanda uygun yerini bulur.

Biz geçmişte ulusal yanımızı öğrenmeden Manksizmi ve Leninizmi öğrendik. Kadınlar da cins yanlarını ortaya koymadan ve gelişmeden bu

yapılar içerisinde yer aldılar, aldım. Ben hep erkek gibi davrandım. Kadın kimliğim ancak anne olduktan sonra ortaya çıktı. O dönemde eşimle ayrı yerlerde yaşadık. Birçok sorumluluğu ister istemez ben aldım. Kısaca ancak seksen sonrası farkına varabildim ki kadınlara haksızlık yapıyor. Böyle olması tabii ki devrimci yapıların erkek egemen zihniyetli oluşundan kaynaklanıyor. Bunları yetersiz görmeme rağmen bağımsız kadın örgütlenmelerini gereksiz görüyorum. Çünkü bu tür yapılarla bizim dışımızdaki kadınlara ulaşmak örgütlemek anlamında yetersiz kalınır. Ancak bağımsız kadın çalışmaları da sadece belirli bir kesim kadına hitap ediyor.

8 Mart etkinliğinde bir açık mektup olayımız oldu, kendi tarzımız olsun istedik ama yönetim buna tavır koydu. Tabii ben buna itiraz ettim. Fakat kadınların bir kısmı onlara katılınca ancak birazını değiştirebildik. Okuyan Kürt, aydın kadınlar da fazla karşı çıkamıyorlar.

- Ben kadın olarak yaşamın her alanında var olduğumuzu göstermek zorundayız gibime geliyor. Bu da erkeklerin bulunduğu yerlerde yer almakla olur. Çünkü erkeklerin de zihniyetlerinin değişmesi ayrı örgütlenme ile değil, ancak ortak çalışmayla olur. Ve birlikte çalışan bu erkekler alıştıkları tavırları evlerine de yansıtırlar. Bunlarla yaşayan kadınlarda da çoğu zaman değişim olur.

* Şimdi diyelim ki bulunduğunuz kurum ve kuruluşlarda yer aldık kadınları toparlamak, program yapmak zor olmaz mı?

- Hayır bence dayatarsak olur. Mesela burada da kadın komisyonunun çalışması var dediğimiz de erkeklerin dudaklarındaki hafif gülümsemeyi görüyoruz.

* Kadınların örgütlenmesi konusunda bu şekilde düşünmeniz bir takım çevrelerden gelecek tepkilerden çekinme değil mi?

- Hayır değil. İnandığım için. Çünkü kadınların bu şekildeki mücadeleleri erkekleri de değiştireceğine inanıyorum. Daha önce de söylediğim gibi erkeklerin

de evde kadınları

var. Onlara da ulaşmanın yolu erkekleri değiştirmektir

* Kurumlarda çalışan etkin kadın yetersizliğini biliyorsunuz ki sokaktaki kadına ulaşmak daha zor olmaz mı?

- Sokaktaki kadınlara; bağımsız çalışma yapan kadınlarında ulaştığına, ulaşabileceğine inanmıyorum. Çünkü onlar da ancak duyarlı kadınlara ulaşabiliyorlar. Değişik kadınlara ulaşmayı ancak partiler başarabilir.

* Kürt kadını olarak feminizme nasıl bakıyorsunuz aranızda feminist kadın var mı?

- Feminist diyen var ama gerçek anlamda feminist Kürt kadını olduğuna inanmıyorum

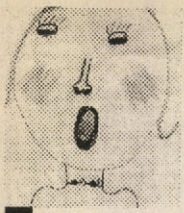
Çünkü bu insanlar geleneksel rollerini oynamaya devam ediyorlar feminizmin ilk

çıkışı sosyalizmdir ki buda zaten insanların eşitliği anlamındadır.

Türkiye'deki kadınların savunduğu feminizmin dejenere olduğuna inanıyorum. Clara Zetkin'in feminizmine inanıyorum. Kürt feminizmin gelişme şansı yok varsa da bireysel feministlerdir mesela ben ilkeli olduğum halde evdeki geleneksel rolümü sürdürüyorum, sanırım kendi isteğimle değil alışa geldiğim için öyle davranıyorum. Ev işlerinde benim daha çok çalışmam kişiliğimden kaynaklanıyor, kendiliğinden yanı anaç yapım ortaya çıkıyor. Erkeklerin bu kurumlardaki sayısal çoğunluğuda kadınların aktif çalışmasına engel değil anlamıda çıkarılmamalı, bu ortak çalışmalarda kadınlar erkeklerden etkileniyor. Asıl onlar bunu aşsalar erkekler de değişir değişmek zorunda kalır.

* Kürt, okuyan kadın olarak anladığım kadarıyla kendi konunuza uygun kurumlarda yer almışsınız fakat neden öyleyse bu kurumların sadece kadın komusyonlarında çalışmışsınız.

- Kadın kimliğim çok sonra ortaya çıktığı için ve kadın örgütleri şeklinde düşünmedim.

her aşk bir masal mı?

Başını avuçlarının içine alıp uzaklara, çok uzaklara dalıp gitti yine gözleri, içinde kıvılcımlar saçıyordu sanki. Son yıllarda sık olmaya başlamıştı dalıp gitmeler... "Gitmek" fiilinin bunca zor telafuz edilebileceğini öğreniyordu yaşam treninin orta istasyonunda.

Gitmek... Başını alıp gitmek! Nereye ve niçin olduğunu sormadan. Bırakıp, arkasından yaşanmışları ve yaşanamamışları... Gitmek!

Bir sabah vakti; dağlar, taşlar, uçan kuşlar uykudayken; sessiz şehrin homurtusundan kaybolup gitmek. Bütün sınırlarından ve ağırlıklarından silkinip sıyrılarak gitmek.

Ne de çok yük biriktirmişti yolun başında. Taşıyabilirim sanmıştı yolun sonuna kadar. Bir süre sonra terlemeye başladı ağırlıklarından. Önemsiz görünenlerinden başlayarak hafifletmek istedi. Sık sık mola veriyor-anlık kaçışlarla-soluklanmak istiyordu.

Hayat denilen yolda yürüdükçe; bu yolun sınırlarla, sorumluluklarla çitalanmış engelli yürüyüşe benzediğini gördü. Sırtında sorumluluk heybeleri, önünde sorumluluk çitaları. Her atladığında önünde bir yenisi yükselen çitalar... Çitalar... Sonsuz bir dizilişti sanki.

Omuzlarını aşığıya çeken sınırlı -

sorumlu- yaşam heybesinin dolu dolu gözleri, içindeki çocukluğu ezmeye kanatlarını kanatmaya başladı... Anlamlandıramadığı iç boşalmaları ve iç çekişleriyle; yaraladığının sinyalini veriyordu içindeki çocuk... İçindeki çocuğun sesine "evet" dediğinde başına geleceklerden kaçıp gitmek istiyordu belki de.

"Sevmek suç değil" denirdi genellikle ama içinde sakladığın müddetçe... Yaşamaya kalkmadan... Aynen Türk Ceza Kanunu'nun, düşünmek suç değil ama düşünceler doğrultusunda yaşamayı, örgütlemeyi "terör suçu" ilan edip yargıladığı gibi...

TCK'nın "düşünce suçu"na ilişkin kurgusuna benziyordu herşey...

"Nasıl bir dünyada yaşıyoruz böyle" diye geçirdi içinden. Herşeyin ama herşeyin özel mülkiyet üzerine temellendirildiği, aşkın, sevginin bile "mülk edinme" haline getirildiği, mülkiyet hakkına sahip değilsen sevme hakkının "suç" sayıldığı bir dünya... Ve bu mülk edinme çarkları arasında ezilen, yitirilen, parçalanan umutlar ve insanlar...

"Özgürsün" diyordu kadın. İstediyini yapabilirsin ama bana da hesap vermek kaydıyla. Nerede olduğunu, ne yaptığını, ne zaman, hangi saatte geleceğini bildirerek...

Sınırlarını unutmadan... Nerede duracağını, nerede kalkıp gideceğini, nerede "evet" nerede "hayır" diyeceğini bilerek... Sen, üzerindeki mülkiyet hakkımın çizdiği bu sınırlar içinde özgürsün...!!!

Sınırları "aile" denen mülkiyet kurumu tarafından çizilmiş bu büyük özgürlük yanılması içinde "özgürlüğünü" yaşamaya çalışıyordu adam. Kendisine çizilen sınırları ihlal ettiğinde gelecekleri bazen düşünmeden, bazen korkuyla... Her sınır ihlalinin arkasından çıkan çatışmada bir adım gerileyerek... Ama sınır ihlali isteklerini bastıramadan...

"Düzelme" sözleri, "Düzelecek" beklentileri içinde sürüp giden bu yaşamın mahkûmlarıydı ikise de aslında.

Yine aynen, sınıflı toplumlardaki "özgürlük" yanılması gibiydi herşey...

Sınırlarını büyük mülk sahibi sınıfın çizdiği, "özgür toplum" görüntüsü vardı orta yerde. Herkes istediğini yapmakta, giymekte, içmekte, gezmekte özgürdür. Ama sınırlara dokunmadan. Sınırlarını bilerek. Mülkiyet düzeni hakkında söz söylemeye, hayır demeye kalktığına başına neler geleceğini ise ceza hukukunda bir bir sayıp döker. Sınırlı-sorumlu özgürlük koşullarında sınırlı- sorumluluk özgürlük hakkına sahiptiniz sadece. Yani, koskoca bir yanılısamadır yaşadığın.

Bu yanılısamalar içinde yorulduğunu hisseder, bedeninin tepkiler vermeye başlar. Toplumsal gelenekler ve normlarla belirlenmiş bir evlilik kurumuna sahiptir. Ama

kendisini evli hissetmemektedir. Bekar günlerindeki gibi yaşamayı özlemekte; yaşamaya çalışmaktadır. Ne var ki, hissetmemekle yaşamak aynı şey değildir. Kendisini çevreleyen yaşamın gerçeklerine toslar sürekli. Eşi başta olmak üzere çevresindeki herkes, herşey ona evli olduğunu hatırlatır.

Gün gelir, kendini bir yol ayrımında bulur. Ya; kendisini, eşini ve çevresini aldatarak (senaryolar ve yalanlarla), kendisine saygısını tüketerek yaşamaya devam edecek ya da başta kendisi olmak üzere eşine, çevresine dürüst davranarak, istediği yaşam yoluna adım atarak evlilik kurumunu sonlayacaktı.

Bu çelişkiyi, bu içteki iki farklı benlik çatışmasını yıllarca yaşar adam. Olmak istediği ile varolan sosyal konumlanışı arasındaki açığı giderek büyümektedir.

"Aile" denen kurum içinde, özgür, gönüllü istence dayalı beraberliğin yerini mecburiyetler almış, heyecan ve duyarlılıklar tükenmiş, duyguların birçoğu tükenmiş, rutin alışkanlıklar, kavgalar, birbirini aşağılamalar içten içe her ikisini de kemirmeye, farkına varmadan yorup yıpratmaya başlamıştır. Tahammülün son sınırları kullanılmaktadır.

Adam böylesi bir yaşamdan hızla koptuğunu hissetmekte, ama bu kopuşu radikal bir çözüme kavuşturmak yerine sorundan kaçarak kendisine saygısını tüketen yalanlarla yokmuş gibi görmeye çalışmaktadır.

Her iki tarafı da tarifsiz bir yok oluşa, kendinden uzaklaşmaya

doğru sürükleyen bu durumun bir noktasında bir kadın çıkar adamın karşısına.

Epeydir unuttuğu kalp çarpıntılarını, başından ayak uçlarına kadar ılık ılık akımı yeniden yaşamaya başlar. Adını koyamadığı bir elektriklenme, yavaş yavaş çepe çevre kuşatmaktadır tüm bedenini. Önceleri bu duyguları kendine bile itiraf etmekten korkar. Yaşanması mümkün olmayan bir aşktır bu da. İcini kaplayan sıcaklık gittikçe büyür. Onu görmek, onunla sohbet etmek, onunla eyleme gitmek sürekli kolladığı fırsatlardır artık.

Bunaldığı “evlilik kurumundan” kaçışta bir sığınak olarak gördüğü ve yoğunlaştığı partinin politik faaliyetleri içinde çıkmıştır karşısına bu kadın. Boğulmakta olduğu rutinin, mecburiyetlerin, alışkanlıklar ve toplumsal normların dışından fıskırıp çıkan bu yeni heyecan dalgası karşı konulmaz bir arzuya dönüşür.

Karşılığının (aynı duygular biçiminde) olup olmadığından emin değildir. Kadının da kendisiyle aynı ortamları paylaşmaktan hoşlandığını fark etmektedir, ama tanımlamakta zorlanır. Bir süre sonra birbirinin gözlerine bakamaz hale gelirler. Bakışlarını kaçırmaları birbirlerinden. Bakışları olağanlığını yitirmiş, özel anlamlar içermeğe başlamıştır. İkisi de korkarlar bu bakışlardan.

Bu sevgi dolu kaçamak bakışlardan tutkulu bir aşk doğar. Cesaretinin, kendisine saygısını yeniden elde ederek yaşamak istemektedir bu aşkını.

Gençliğinde yaşamaya olanağı bulamadığı ilk aşkın uktesi içinde ince bir yara gibidir. Çünkü zorunlu

koşulların zorunlu kıldığı “parti evliliği” içinde yaşam yolu yarılanmış; tutkulu bir aşk yaşama özlemi hep varola gelmiştir. İşte şimdi bu şansı yakaladığını düşünür. Şiirlere döker duygularını. Şehir uyur o adam uyumaz, dolaşır caddeleri, sokaklar kalbini çalan o kadını yakalayıp tutuklayacaktır.

Başkasının mülkiyetindeyken bu aşkı yaşamak kolay mıdır? Aile kurumundaki tüm mülkiyet haklarından, kendi üstündeki hak sahiplerinden sıyrılıp çıkmak ister, ayrılmayı dener, önceki ilişkilerinden, evlilik çemberinden.

Aile, çevre, hatta parti büyük baskılar uygular, önüne bir dizi engeller ve ödemesi gereken bir dizi bedeller çıkar. Bütün bu baskıları aşar (aştığı sanır) ve istenen bedelleri öder. Partideki yönetici konumundan uzaklaşmış istenir, bu bedeli de öder.

Ne pahasına olursa olsun; çıkarsız, mülkiyetsiz, sınırsız aşkını yaşayacaktır. Ama hayatın gerçekleri acımasızdır. Bir süre sonra geride bıraktığı ilişkileri rahat vermez; “vicdan azabı” onları mağdur ettiği düşüncesi çöreklenir içine. Sonra ekonomik yaşamı yeniden üretememenin zorlukları eklenir. Kendi işyerinden, ayrıldığı eşi tarafından uzaklaştırılmıştır. Parasız günler yaşamaya başlar. Cesareti kırılır yeniden. Yokluklar ve eski rahat düzenini arar. Kolaya kaçış yolları aramaya başlar. Ve özlem ve coşkuyla yaşadığı, bulduğu ve yoğunlukla yaşadığı aşkına ihanet eder.

Şimdi mi? “Her aşk bir masaldır” öyküleri yazmakta... Eski düzenine dönmenin kapılarında kendini eskiye affettirme çabalarında...

merhaba Gülten

C
a
n
a
n

Gözlerindeki gülüş, kalmış mavi sularında boğazın.

Şimdi yoksun.

Martılar, İstanbul ve sevenlerin sensiz.

Şimdi yoksun, yokluğun sızımız

Kavgamız, direncimiz, inandığımız.

Sen yoksun, yokluğun dalgalanıyor boğazın sularında.

Oysa gözlerin çok sıcak bakıyor.

Kağıda düşmüş resmin son duruşunda.

Jujin'i telefonla aradığınızda telesekreter devredeyse şiir gibi bir ses size; "merhaba burası Jujin" diye karşılardı. İşte bu sesin sahibi sevgili Gülten'imizdi. Ve ne yazık ki artık bu ses artık aramızda değil. Karanlıklar, kötülükler, erkek egemen kültür ve kara cahillik Gülten'i bizden aldı. Gülten şaibeli bir trafik kazasında hayatını kaybetti.

Gülten aramıza yeni katılmıştı. Katıldığında acıları ve sorunları vardı. Yaşadıkları aslında biz tüm kadınların başına gelebilecek-iradeniz dışı istemediğiniz şeyleri yaşamak durumunda kalmak- şeyleri yaşamıştı. Üstelik tüm bunlar ona sevdiği sandığı ve güvendiği insanlar tarafından yaşatılmıştı ona. Yaşiyor olsaydı belki kendisi bu sayfalarda anlatırdı. Bütün bunları yüreğinin derinliklerine gizleyip bizi mutlu etmeye, sıkıntılarımızı hafifletmeye, bize neşe kaynağı olmaya çalışıyordu. Sevgi dolu yüreği ve sınımsız gözleri bizi geleceğe dair umutlandırıyor ve mutlandırıyordu.

Benim için Gülten, Kürt kadın hareketinde çok güzel bir umut vadediyordu. Onunla çok şey yapmayı planlıyor ve hedefliyorduk. İstanbul'a yerleşecek ve planlarımızı hayata geçirecektik. Hayatında en çok istediği belgeseli çekebilmek için eğitim alacak, film yapacaktı.

Yaşanan süreç beni birçok şeyden uzaklaştırmış, soğutmuştu. Doğrusu yazı

yazmak, dizgi yapmak hatta dergiye uğramak bile gelmiyordu içimden. Ancak sevgili Gülten için bu sayı çıkmalıydı ve bu sayı Gülten'e adanmalıydı.

Gelinen süreç, yaşanan politik gelişmeler ve çok yakınımızdakilerin maruz kaldığı tacizler insanı tepkisel olmaya itiyor. Doğrusu yaşadığım bu topluma öfkem çok büyük.

Öfkem; Gülten'e, Remziye'ye, Sevda'ya ve binlerce Kürt kızına, kadınına yaşatılan zulme karşı.

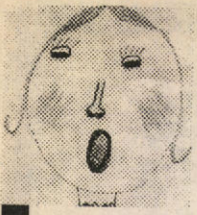
Öfkem; bu zulmü yapanların nedense, hepsinin erkek olmasına. Öfkem; bu erkeklerin çoğunun uğruna canların gittiği Kürt olmasına.

Öfkem bu erkeklerin giyindiği veya gizlendiği kimliklerin farklı gösterilmesine. Bu erkeklerin bazen devrimci bir yoldaşken bazen de korucu olabilmesine. Bazen yakın bir erkek-baba, sevgili, abi, dayı- olmasına ve bizim bazı değerler uğruna onların yaptığı pislikleri gizlemek zorunda kalmamıza, kalmak durumunda bırakılmamıza.

Öfkemizi, Gülten'in yerine, Remziye'nin yerine, Sevda'nın ve binlerce Kürt kadının yerine kusmak zorundayız. Kim olursa olsun bunlar hedef haline gelmeli ve silahları ellerinden alınmalıdır. Erkekler ve onlara hizmet eden bütün değerlere sanırım zamanında karşı çıkmalıyız ki Gülten'ler, Sevda'lar rahat uysun...

Şiir: H. DENİZ

b
i
s
t
ü
p
ê
n
c

geleceği istiyorum

Türkiye'de gözaltında tecavüze uğrayan kadınlardan biri olan Asiye Zeybek, yaşadığı vahşeti yazarak işkencenin tüm dehşetini ortaya koyuyor.

"Yaşayanların dili olmak için..." diye başlıyor Asiye yaşadıklarına. Gerçek hayattan alınan bir tecavüz öyküsü. Belki de hepimizin gazetelerden, kitaplardan okuduğu, bazılarımızın da yaşadığı olaylar. Evinden gözaltına alınmasıyla başlıyor herşey. Sorguda ağır işkencelerden geçiyor Asiye. Hepsine göğüs geriyor. Tek bir şeyi kabullenemiyor; gözaltında tecavüze uğramasını! Acaba kaç kişi böyle bir olayı duyduğunda, aynı şeyleri yaşayabileceğini düşünebilir? Pek çoğumuz çok yakın olduğumuzu bile bile, sanki bize hiç olmayacakmışı yaşarız.

Asiye'nin en büyük cesareti; bunu açığa çıkararak, sorumlu olanların yargılanmalarının önünü açmak oldu. Hangimiz böyle bir olay karşısında bunu dile getirebilirdik, kimbilir? Hele hele böylesi bir toplumda, bu tür şeyleri nasıl anlatabiliriz? Çünkü toplumumuz çok rahat(!) her şeyi düşünebilecek rahatlıktayken! Hele hele son yıllarda, son günlerde yaşanan tecavüzlerin bu denli sokağa kadar taşınması gündemdeyken. Bir de bunlara tecavüz vakalarının adil sonuçlanmadığı, tecavüzün kadının suçu sayıldığı bir toplumdayken! Ve kadınların "namus cinayeti" adı altında politik katliamlara maruz kaldığı bir toplumun parçasıyken!

Herşeye inat kendi olma savaşı veriyor ve sonunda kazanıyor bu savaşı. Asiye yazdığı kitapta olayları öyle bir anlatıyor ki siz de beraberinde yaşıyorsunuz tüm bunları.

Asiye, yaşadıklarını tüm yalınlığıyla kaleme aldı ve Ceylan Yayınları, Asiye'nin yazdıklarını "*İşkencede Bir Tecavüz Öyküsü*" adıyla yayınlayarak, "Yaşayanların Dili" oldu.

yazılmamış yakın tarihimizden yapraklar

Kürtlerin tarihi; daha doğrusu yazılı tarihi çok bilinmemektedir. Dolayısıyla sararmış yaprakların arasından Kürt kadın tarihini bulup çıkarmak o denli güç olmaktadır: çünkü o kadar az yazılmıştır ki Kürtler ve kadınlar için yazılı tarihi oluşturma anlamında sözlü tarihten yararlanma bir o kadar önemli olmaktadır. Bizim gibi parçalanmış bir coğrafyada yaşayan kadınların tarihi oluşturma çabası da zorlu olacaktır ve bu tecrübelerin bizde yarattığı titizlik bugünden yarına yazılı tarih oluşturmak için yaşayanları öncelikle arşivlemek için Melike'nin yaşamı ve aile geleneği Kürt tarihi dolayısı ile yakın kadın tarihimiz anlamında çok önemlidir. Bundan sonra sözlü tarihimizi yazılıya dökme çabamız devam edecek. Sizlerin de katkısıyla tabii ki.

Melike:

"Nüfusta 1955 doğumlu gözüksem de, aslında 57 doğumluyum. Senin de bildiğin gibi bizim yörede kadınlar hep büyük yazılır. Diyarbakır doğumlu, sekiz kardeşin altıncısıyım. İlkokul diplomasını dışardan aldım. Okuma yazmayı, abimin eve getirdiği TİP'in bildirilerinden kendi kendime öğrendim. Eğitimim medrese kaynaklıdır. Ben, daha çok teyzemle yaşadım. Sonra kocası ölünce ikimiz de ailemin yanına döndük. Annemin medrese öğrencileri vardı, sen de onlardan biriydin. Babam ve dayım erkeklere, annem de kadınlara ders verirdi. 1965'lerde Mesut Barzanî'nin hayatı beni ilgilendiriyordu, bununla ilgili ne kadar haber varsa topluyordum ve kendim için biriktiriyordum. Abim, politika ile ilgilenen bir insan olduğu için ona gazete gelirdi, tabii abim gizli gizli ilgileniyordu. Babamla da çelişkileri vardı. 69'dan sonra Türk solu patlak verdi. Bu beni de etkilemişti ve bu durumu gözlemlemeye başladım. Radyo ile birlikte, Marksizm-Leninizm ve sol dünyama girmeye başladı. İlk okuduğum kitap "Ana" oldu.

Sonraları İKD'nin kuruluş çalışmalarına katıldım, derneğin kurucularındandım. Bu durumu hep arşivledim. 80'le birlikte bunların hepsi ailem tarafından yakıldı. 77 ve 78'in 1 Mayıs'ına katıldım. Attığım her adım ufkumu genişleterek, beni basamak basamak bir sonrakine götürdü. Her olay bir başka olayı beraberinde getiriyordu. Ben mi birşeyleri hayatıma kattım, birşeyler mi yoksa hayatımı yönlendirdi bilmiyorum, ama galiba ikisi de birbirini etkiledi veya tamamladı. Hergün biraz daha geliştiğimi, değiştiğimi farkettim. Feodal bir aile, hem de, hepsi nakşibendi şeyhleri olan (Hazro Nakşibendi şeyhlerinden tabii erkeklerden oluşan (abim dışında), tarikatle uğraşan bir aileydik. (Ailemizin Bitlis'te Hazro, Garzan'da Kurtalan, Şeyh Mahmut gil, Amed bölgesinde Hezan Şeyhleri, Lice'nin Hezan şeyhlerinden) bunlar birlikte çalışırlardı. Bunların bildiğinin gibi katı kuralları vardı. Bütün kadınlar siyah çarşaf ve peçeli idiler. Böyle bir ailede, sadece ben başımı örtmedim. Çarşaf giymezdim. İKD üyesiyken 1980 sonrası, devrimci

çalışma için gizlenmek amacıyla çarşaf ve peçe kullandım. Tabii aileden farklı olmamız elbette, kavgaları da eksik etmiyordu. Kitapları gece yorganın altında el feneri ile gizlice okurdum. Annem bana "Hustiye te bişke tu geniye" (boynun kırılсын, çirkinsin) derdi. Sabahları bizi zorla namaza kaldırırdı, bu kuraldı. Ben de inanmadığım, istemediğim halde sabah namazına kalkardım. Mesela çoğumuz, oruç tutmadığımız halde oruçlu gözüküp gizli gizli yerdik.

Çevre bize çok gelirdi. Evin bütün işlerinden ben sorumlu idim. Doktor, çarşı işleriyle ben ilgilenirdim. ev işleri de çok zamanımı alırdı. Herşeye rağmen ailem Kürt milliyetçisiydi. "Şeyh Said" olayından etkilenmişlerdi.

Evliliğim de tam görücü usulü sayılmaz. Kısmen de olsa aile baskısından kurtulmak için evlendim. 78'de, 1 Mayıs'tan döndükten sonra evlendim. Eşim halktan biriydi ve bana ailemin diğer bireylerine nazaran daha rahat davranırdı. Ama sonuçta o da bir erkekti. Bir de beni biliyordu. Önceleri birbirimize uyum sağlayamadık; beni geri götürmeye, politik çalışmalarımı engellemeye çalıştı. Ama karallığına ona geri adım attırdı. 93'lerde İHD'de komisyonlarda çalışmalara katıldım ve Vedat Aydın'ın katledilmesinden sonra her bireyin kendine düşeni yapması gerektiğine inanarak HEP ve İHD ile ilgilendim ve YKD'nin (Yurtsever Kadınlar Derneği) kuruluş çalışmalarına girdim YKD kapatıldıktan sonra HEP Kadın Komisyonu'na, o da kapandıktan sonra DEP kadın komisyonuna daha sonra da 94'te Diyarbakır İHD yönetimine girdim. 94 Aralık ayında tutuklandım. Dört aylık tutukluluk sürecinden sonra 96'ya kadar İHD

yönetiminde çalıştım. 96'da HADEP Parti Meclisi'ne, 97'de yürütmeye girdim ve bugüne kadar devam ettim. Toplum erkek egemen olduğu için, kadın yönetimini hazmedememeleri beni fazla üzüyor ama kadınların kadın yönetimini kabullenememesi beni daha fazla üzüyor. Bence daha çok kadınlar kadınları hazmedemiyor.

Evet, kadınlara erkek yönetimine daha eğilimli olduğunda ve orada "olmalıyım"ı da koyarak diğer kadınların yönetimini kabullenmiyorlar. Politik yaşamım boyunca şunu öğrendim: Kadınlar önce kendileriyle ve sonra hemcinsleriyle barışık olmalı, hemcinslerinin kurtuluşunu toplumun kurtuluşu olarak görmeli, toplumun kurtuluşunu da kendi kurtuluşları olarak görmelidirler. Kadınlar kendilerini yönetmeyi başardıkları zaman toplumu da yönetmeyi başaracaklar. Zor, ama sonunda başarılacak. Kararlılık ve azim bu çalışmalar için yeterlidir. Bence benim rahatlığım, ailemin dini-aristokrat ve geniş bir çevreye sahip olmasından kaynaklanıyor. Bu yüzden ilişkilerimde başından beri insanlarla çok rahattım. Toplum, erkeklerle samimiyeti, kadın erkek arkadaşlığını özümseyememiş ve bilince çıkarmamış. Bu konularda toplum eksik, birçokları mesleğimi veya eğitim durumumu sorduklarında, benim durumum onları hayal kırıklığına uğrattıyor. Kimi kadınlar inanmıyor, onları kandırdığımı düşünüyorlar, kimi kadınlar da bepi koruduğu için, çevrelerine benim eğitilmiş olduğumu söylüyorlar. Polisler bile bir keresinde beni avukat sandılar. İlk başlarda yaptığım çalışmalarda kendi kimliğime sahip çıkmıyor, yaptığım çalışmaları kendime sermaye

yapmayı ahlaklı bulmuyordum. Ancak daha sonra şuna kanaat getirdim; kimliğine sahip çıkmayan hiçbir şeye sahip çıkmaz. Ve bu nedele, birtakım yanlış insanların önemli yerlere gelmelerine de yol açılıyor, açılırsun.

Eşim 5.1.1998'de ben Ankara'da genel merkez toplantısında iken ani bir kalp krizinden vefat etti. (Burada kızı devreye giriyor; "Bu tip işlerde çalıştığı için annemin dönüşünü beklemeden babamı gömdüler" diyor.)

Eşim hayatta iken de baskı yapmaya çalışıyorlardı ama başaramadılar. Çünkü eşim onları dinlemiyordu. Ben, mücadele içerisinde yer alan bir kadınum. Ailem ve eşimin ailesi bu tür yaklaşımlardan etkilenmedi, etkilenmiyor. Çocuklarımla varlığı (iki çocuk) bir süre beni aktivitelerden uzaklaştırabilir, onlarla ilgili biraz plan proje yaptıktan sonra aktif ve daha güçlü bir şekilde devam edeceğim.

Erkek arkadaşlarım başka kadınlarla çelişkileri olduğunda hemen beni örnek gösterirler. "Neden biz Melike ile anlaşıyoruz, o da bir kadın; demek ki suç bu kadınlarda" diye konuşuyorlar. Erkeklerin bu yaklaşımları elbette bana bir paye vermiyor. Çünkü onların önyargılı olduklarını biliyorum. Benim onlarla mesafe koymam ve ölçülü davranmam nedeniyle benimle anlaşıyorlar. Ben herkesle iyi geçinirim. İnsan psikolojisinden anlarım, belki de bu aldığım medrese eğitiminden kaynaklanıyor. Geniş bir insan tabakasıyla ilişkilerim vardı. Bu da insanları iyi tanımamda etken oldu.

Ben, erkek gibi davranmıyorum, bir kadın gibi davranıyorum. Kadından çok bayan kelimesini kullanmasını

seviyorum. Çünkü egemen taraf bizi kadın olarak tanımlamış. Kadın kelimesi bana kaba ve argo gibi geliyor. Mesela elinde sigara, sokakta dolaşan ve erkekler gibi yüksek sesle bağırın, döküntü giyinen kadınların davranışlarını doğru bulmuyorum. Bana yapay geliyor. Bir erkeğin kadın gibi davranması da bana yanlış geliyor. "Şêr şêre çi jin e çi mêr e" (kavganın dişisi erkegi olmaz) Bana soylu bir atasözü gibi geliyor. Şimdi ben Kürtlerde bu davranışları karşılaştırırken, erkeklerin yaptığını doğru bulduğumdan değil, zaten erkeklerin çok yanlış davranışları var onları nereden tutarsak turalım dökülüyorlar. Benim değerlendirmemde, kadınların erkeklere öykünmelerinin yapaylığı yatıyor. Devrim, devrimcilik, bir şeyleri değiştirmek. Kadınlar birşeyleri yıkmış ama yerine koyduğu şeyler yanlış. Ama ben böyle mücadele etmem, böyle bir kadın gördüğümde, şayet tanıyorsam değişmesi için konuşurum, samimi olduktan sonra anlatırım. Kadın olarak bu feodal ilişkiler içindeki zorluklarıma rağmen, bana fazla ilişmemeleri ailemin sosyal konumundadır herhalde.

Köyümüze korucubaşı gelip yerleşmişti. Daha sonra öldürülünce köylülerin çoğu "Şeyh çarptı, Hako'yo" dediler. Bu nedenle de bize fazla laf söylemezlerdi. Yaptığımız şeylere de saygı duyuyorlardı. Ne de olsa şeyh çocuklarıydık. İzmir'deki bir toplantıda beni tanıyanlar birbirlerine "qıza mala şêx hatiye" (Şeyh'in kızı gelmiş) diyorlarmış. Bu durum, mücadelemi kısmen halk nezdinde de meşru kılıyor ve halk arasında da çalışmamı kolaylaştırıyordu.

1970-1980 KADIN GRUPLARI (IV)

ÖZGÜRLÜK YOLU

H
a
n
d
e

I. TANIK

Birgül

-İlk örgütlülük anlayışınız Özgürlük Yolu süreci ile başlayıp, yine o anlayışla mı devam ediyor? "Kadınlık" bilincine örgüt öncesi - içindeyken mi, örgüt dışındayken mi vardınız?

Ben ilk kez TÖB-DER süreciyle başladım. Kürt ulusal sorununda o dönemde bir tek DDKD'yı tanıdım. Ancak zaman zaman kadın etkinliklerine de katıldım. Bu sürecim iki yıl sürdü. Ardından Özgürlük Yolu'nun insanlarını, daha da çok erkeklerini tanımaya başladım. Dolayısıyla orda da gözlemci oldum. Özcesi şunu diyebilirim örgütsel anlamda bir düşüncem olmadı. Kadınlık bilinci bende tepkisel olarak küçük yaşlarda başladı. Adımı koymadan.

-Örgütlülük sürecinizde tepeden mi geldiniz yoksa tabandan mı?

Örgütlülük sürecinde aktif olmadım. Ancak bir yakınımın dolayısı hem çok yakın hem de çok uzaktım. Belkide benimki de yakın erkekten dolayısı bir tepkiydi.

-Kadınların örgütlenme yoğunluğu açısından-diğer hareketlere nazaran- bir doyuruculuktan söz etmek mümkün müydü?

Tepkim, bana yakın olan erkeklere yönelikti. Ve bu tepkim belkide "oda bizdendir, nasılsa onun karısıdır" gibi bir yaklaşımdan. Ya eş, bacı ya da yakınıydı bu yapı içerisindeki bir erkeğin. Zaten benim konumunda

buydu.

-Sizce kadınların farklı yerlerde yer almalarının nedeni farklı anlayışların kadın sorununa yaklaşımlarından mı kaynaklanıyordu? Ve içinde yer aldığınız hareketin kadınlara yaklaşımı nasıldı, diğer yapılardan farkı neydi?

Hayır. Bence yakın erkek akrabalarından örgüt ilişkilerinden dolayı vardılar.

-Sizce kadın sempatanlar, sayısal oranları doğrultusunda yönetimlerde var mıydılar? Ve daha çok hangi alanda yoğunlardı?

Yok denecek kadar azdılar, yönetim ve karar organlarında da söz sahibi değillerdi.

-İçinde yer aldığınız anlayışın kadın sorunu ile ilgili perspektif ve çalışmalarını ana hatlarıyla elde ettiğiniz kazanımların neler olduğunu açıklar mısınız? Genel anlamda kadın sorunları pratik anlamda kadınları örgütlemek için özel çalışma alanları var mıydı? (dernek, vakıf, kadın komisyonu vb.)

Bir dönem evlerde kadınlara yönelik eğitim çalışması vardı. Bir amacı da kadınları örgütlemektir. Bildiğim kadıyla yoktu.

-Kadın komisyonu ve dergide kadın sayfasının amacı daha fazla kadın örgütlemek miydi? Amaç vardı ama pratikte birşey yoktu.

s
i
h

- Bu süreçte kadınlığınızı ve cinselliğinizi yaşarken varolan yaklaşımları özelden genele değerlendirerek konuyla ilgili ilginç bir anınızı anlatır mısınız?

Şöyle dersem, birebir bu örgütte olan ve birlikte yaşadığım erkek benden annesinin davranışını bekliyordu. Ve oda sosyalisti. Kürt sosyalisti. Pratik buydu.

- Beraber çalıştığınız erkek yoldaşlarınızın kadın konusunda teori ve pratikleri arasında farklılıklar var mıydı? Olduysa ne zaman farkettiniz?

Birlikte özel yaşamaya başladığım anda düşünce ve davranışları arasında uçurum vardı. Aynı cümleleri kullanıyorduk ama pratiklerimiz belittiğim gibi uçurumdu.

Seksen sonrasında gelen Kürt sosyalist erkeklerin sığınmacı olarak bizde kaldıkları süreçte bir gece evde dağınık ve yemeğin olmaması karşısında kocama "bizim durumumuz bu olsa boşanırdık" demeleri.

- Parti içinde hak ettiğiniz halde kadın olmanızdan dolayı elde edemediğiniz mevki, ürün, kazanım vs. var mı?

Örgütlü olmadığım halde parti kuruluş çalışmalarına katıldım. Ama erkeklerin düşünceleri daha çok kabul görüyordu. Tabii sayıca kadınlar çok azdı.

-Bugün vardığınız noktada hangi yanınız ağır basıyor. Bunu biraz açalım mı? Düşündüklerinize feminizm denilebilir mi ?

Ömrüm boyunca kadın yanım ağır bastı bu nedenle hiçbir yere (örgüte) sığmadım ve oraya ait hissedemedim kendimi.

- O günden bugüne geçirdiğiniz deneyimler doğrultusunda siyasal

yapılanmalar içerisinde kadınların ikincilliği kabullenmelerinin günahını kime (erkeklerle-Kadınlara-düzene) çıkarıyorsunuz?

Bence hepsi. Özellikle sisteme, erkek egemen kültürün zihinlerde yarattığı düşünce yapısına.

- Bağımsız kadın hareketinin tartışılmasının tam da ideolojik ayrışmaların yaşandığı süreci ve 12 Eylül sonrasına rastlamasını nasıl değerlendiriyorsunuz?ve gelinen noktada Kürt kadınlarının feminizmi tartışmaya başlamalarını neye bağlıyorsunuz?

Bana göre o süreçte sol büyük bir darbe yedi. İçeri girenler, kaçanlar veya saklanmak zorunda kalanlar kendilerini sorgulamak zorunda kaldılar. Bu süreçte bazı kadınlar erkek egemen kültürlü sol hareketlerin (Kürt solu) daha samimi ve ciddi sorgulamalara başladı

-Sosyalist, Kürt, Kadın bu üçlü kimlikle birlikte kadın sorunuyla ilgili çalışmalarınız? Ve bu kimliklerden hangisi sizde ağır basıyor?

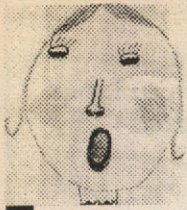
Kürt sorunu seksende daha canlı ortaya çıktı. Kadınlar bazen erkek gibi bazende kadınlık bilinciyle yer almaya başladılar.

-Genelde her ideolojinin yarattığı bir kadın tiplmesi var. Sizin tiptemeniz...

Kadın kimliğiyle ilgili teori alanında ve koşullarımın elverdiği kadar pratik çalışmalarda kadın kimliği ile çalıştım.Yıllarca erkek gibi kadın tiplmesi ile bulundum ve onay aldım.

Son söylemek istediğiniz:

Bu dünya ve üzerinde ve bu ülkede insan olmak zor ama kadın olmak daha da zor, ama çok da güzel.

Sürleri 'Jujin' ne faxla ulasan Gülay, yurtdışında yaşıyor. Sürlerini beğeniyle yayınlıyor ve sayfaya yeni sürlerinizi bekliyoruz.

.../...

tanyam

Benim henüz aydınlanmamış
sabah kokulu
ufku sonsuzluk açan
özgürlük açan
deniz kokulu
çiçeğim

sen bende
gözyaşı olup akıyorsun
zaman zaman, seni kuşatılmışlığımızın içinden
çekip çıkaramamamdır
tasa duyarsan
kaygı duyarsan
gün be gün,
sana birey acizliğimden
her bir karesinde
sevinçler çoğalan
dünyalar veremediğimdendir.
Ki, ben o dünyaların aşkına
yandım tutuştum
ki çığlıklarınız
çığlıklarımıza karıştırdı
ne güzel olurdu
siz birer tomurcuk olup
açarken çocukluğumuzu
gözlerinizde ne açlığın ne korkunun
ne de ekimin
kısıtılmışlığın

gözlerinde sadece
yaşamın renkleri
oynaşır...

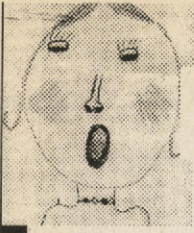
Ve biz size sunarken
en katıksız meyvaları
bildik ki,
her biriniz güneş olup
açardınız içimizde
koca bir gülüş
olurdunuz yüzümüzde
tasasız

ahh... bu dünyalar
yangın yaktı içimi
içimde bir çocuk oldu
telaşlı

kızım
ateş bakışlı
yürüyünce nasılda
kıvılcımlar saçar gözlerin
işte ben
belki bir nebze daha yaklaşmak
için güneşe
belki de onu her an
içimde hissetmek için

TANYA

adın
onurudur insanlığın
çünkü dar ağaçlarında
bir genç kız açmıştır
gülyüzlü bir kız
su gibi açmıştır
güneşe doğru
tanı onu
adın korkusuydu
düşmanlarının
adını korku yap düşmanlarına.

Bir Kadın...Bir Kitap...Bir Kadın...Bir Kitap...

CHRISTINE DELPHY

Baş Düşman

Christine Delphy, 1941 Paris doğumlu. Sorbon'da sosyoloji okudu. 1962'de mezun olunca Amerika'ya gidip önce Şikago Üniversitesi'nde eğitimini sürdürdü. 1964'te, Eleanor Roosevelt Vakfı'ndan kazandığı bir bursla üniversiteyi terk etti ve yurttaşlık hakları mücadelesinde yer aldı.

Feminist bir hareketin oluşabileceği düşüncesi, işte bu yurttaşlık haklarına ilişkin eylemler içerisindeyken oluşmaya başladı. 1960'larda politik eylem içinde olan birçok kadın gibi, Delphy de, özgürlük peşinde olanların kadınların ezilmesini hiç gündeme getirmediğinin farkındaydı. Kadınların kendi aralarında örgütlenmeleri gerektiği sonucuna vardı. O dönemde, daha feminizm ortalarda boy göstermiş değilken, kadınların kendi özgün hareketlerini oluşturabileceklerini düşünmek başlı başına devrimci bir tavrıdı.

1966'da Paris'e döndü, Devlet Araştırma Enstitüsü'nde (CNRS) araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. Halen orada görevlidir. 1977'de terfi ettiği

noktada, artık istediği araştırmayı yapmaya ve yönetmeye hak kazandı.

Araştırmalarda aile içindeki ekonomik ilişkileri, toplumsal cinsiyeti, anneliği, kadınların ve çocukların hukuk karşısındaki konumları gibi konuları maddeci feminist metotla inceler, teoriler geliştirir.

1960 sonlarında, kimi yalnızca kadınlardan oluşan, kimi kadınlı-erkekli bir takım küçük topluluklar, birbirinden habersiz toplanıp eylem tartışmaları yapıyorlardı. 1968'in Mayıs öğrenci olayları ve işçi grevleri yüzünden Fransa'da hayat durdu. O dönemi genç radikalleri bir an kapitalizmin sonunun geldiğine bile inandılar. Ama solun büyük bir kesimi için kadınların kurtuluşu hala bir sorun olarak görülmüyordu.

Delphy, 68 olaylarından sonra iki yıl boyunca, katıldığı bir küçük grupta düzenli haftalık tartışmalar yürüttü. CNRS'de köylü ailelerinin miras biçimlerini, aile içindeki ekonomik eşitsizlikleri araştırdı, kadınların niçin ve nasıl baskı

altında tutulduklarını açıkladı. 1970'te bağlı olduğu grup diğer gruplarla ilişkiye geçtiğinde, Delphy kadınların sömürülen bir sınıf olduklarını, erkek olan uygarlığın kadınların iş olarak tanınmayan ve bedeli ödenmeyen emeği ile beslendiği ileri sürdü. Arkadaşlarını, kadınların kurtuluşunun bağımsız

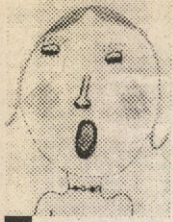

bir hareket olduğuna, sınıf politikasının ikincil bir sorunu olmadığına ikna etmişti. Kadınların sadece kadınlardan oluşan gruplarda örgütlenmeleri fikri ise kendi topluluğu dışında kolay taraftar bulmadı.

Fransa'da Kadınların Kurtuluş Hareketi (MLF) 1970'te dergilerde çıkan yazılar, sokak gösterileri, toplantılarla ortaya çıktı. Delphy, artık feminist bir klasik sayılan *Baş Düşman* adlı deneme kitabında, tüm kadınların ortak ezilmişliklerinden, aile içindeki erkeklerin kadınları sömürdüklerinden, kadınların bir sınıf oluşturduklarından söz ediyordu. Delphy'nin de içinde yer aldığı radikal feministler gebelikten korunma ve kürtaj için olduğu kadar kadınlara yönelik şiddete karşı da kampanyalar yürüttüler. Kürtaj kampanyası "343'lerin Manifestosu" ile tarihe yazıldı. Kürtaj 1979'da yasallaştı.

Kadınların Kurtuluşu Hareketinde başından beri varolan fikir ayrılıkları giderek su yüzüne çıktı, Fransız kadınları ayrı ayrı gruplara bölündüler ve zaman zaman da kendi aralarında çok sert biçimlerde çatıştılar. 1977'de yayıma geçen *Feminist Sorunlar* dergisinden, anlaşmazlıklar ve çatışmalar yüzünden, aralarında Christine Delph ve Simone de Beauvoir'ın da bulunduğu bir grup kadın 1981'de ayrılarak, *Yeni Feminist Sorunlar* dergisini kurdu.

Bu yazı, S. Jackson'un Christine Delphy adlı kitabından derlenmiştir.

Bir Tecavüzcü Katledildi

Balkanlar'da 1990 yılından bu yana, önce Bosna, Hersek ve Hırvatistan ve en son Kosova'da yaşanan savaşlar insanlığın hiçbir zaman unutamayacağı, acı, yoksulluk ve vahşete yol açtı. İnsanlık bu ve bunun gibi savaşları ne kadar hatırlayacak, pek belli değil. Ama kadınlar tüm bu süreçlerden, resmi verilere göre 25 bin kadının tecavüze uğradığını unutmayacak. Kadınların bedenlerini bir soykırım ve yıkım aracı gibi kullanan, onları bedensel ve ruhsal arazlarla, hamileliklerini ve çocuklarını doğurup öldürmeleriyle yalnız ve parçalanmış birakan savaşlar bütün dünyadaki feministleri ve kadın sorununa duyarlı her kesimi ve herkesi derinden etkiledi.

Ama sonuçta olup biten, dert edilen şey tecavüzdü; yani yüzyıllardır hem savaşta hem "barışta" tüm kadın, genç kız ve "zayıf" küçük erkeklerle karşı her zaman kullanılan bir yoldu. Ve her nasılsa yine yüzyıllardır önemsenmeyen, üstünden atlanarak, hele savaş koşullarında önlenmesi ve cezalandırılması iyice savsaklanan bir olguydu. Kadınlara topluca veya tek tek sistematik bir biçimde tecavüz ediliyor, ama failer "bir biçimde"

paçayı kurtarıyor, ortalıkta diğer kadınlara da aynı yazgiya mahkum etmek için dolanıp duruyorlar.

Bunlardan biri Boşnak ve Arnavut sivillere karşı işlenen katliam, tecavüz ve işkence gibi insanlık suçlarından sorumlu tutulan "Kaplanlar" adlı Sırp paramiliter güçlerinin lideri Zeljko Raznatoviç, nam-ı diğer Arkan idi. Bu zalim tecavüzcü, 15 Ocak 2000'de Belgrad'da lüks bir otelde yine zalimce öldürüldü. 1990'lardan bu yana adı pek çok soygun, cinayet, tecavüz suçlarına karışan, üç defa hapse mahkûm olup ama "bir biçimde" firar eden bu adam, Saraybosna'da yayınlanan Oslobodjenje gazetesine göre "vahşi bir köpek gibi yaşamıştı ve yine vahşi bir köpek gibi ölmüştü".

Balkanlar'da kadınlara tecavüz birkaç biçimde gerçekleşmişti. Çoğu zaman bir köy baskını yapılıp, erkekler ve kadınlar ayrılır, daha sonra kadınlara ya köy meydanında herkesin gözü önünde, ya da bir evde toplu olarak tecavüz edilirdi. Bazen kadının babası veya oğluna da bu iğrenç eyleme katılması için baskı yapılırdı. Bir diğer yöntem de genç, körpe ve tabi "güzel" kadınların otellere kapatılıp, komutanların hizmetine sunulması

**Ölümün bir ceza
olduğu hiç bir
zaman
düşünülmemeli,
fakat tecavüzün
hukuki açıdan
cezalandırılması
nın önündeki
engeller ve bu
konuda
kadınlara
yönelik
toplumsal
önyargılar
yüzünden
tecavüz
neredeyse her
zaman cezasız
kalıyor.**

şeklendeydi. Hapishaneye dönen bu otellerden kadınların sağ çıkmaları mucizeydi. "Arkan" bey herhalde bu otel fikrinin sahibiydi ve adamları, yani "kaplanları" köylerde tecavüz ederken kendisi otellerde yapıyordu bu işi. Ama şimdi artık yaşamıyor.

Bu tecavüz fişil bir şeyse bir türlü cezalandırılmıyor. Bu kadar çok suç işlemiş, üç kere hapsedilip, her seferinde firar etmeyi başaran ve hakkında Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi tarafından 1997 yılında insanlık suçu işlemekten tutuklama kararı çıkarılan bu zalim ve tecavüzcü, bir türlü cezalandırılmamıştı. Cezası şimdi ölüm oldu.

Bu cinayetin arkasında, Arkan'ın savaş dönemi ile ilgili birçok şey bildiği gerekçesiyle "derin devlet" olduğu iddiaları çok güçlüydü. Slobodan Miloseviç'in sağ kolu olan bu adam, yine kendisi gibi zalimler ve tecavüzcüler tarafından öldürülmüştü.

Şimdi artık yaşamıyor

ve bu Kosova'da sevinçle karşılanıyor. Ama Kosova Demokratik Birliği yetkilisi Edita Takiri, Arkan'ın ölmesinden çok Lahey'deki uluslararası mahkemede yargılandığını görmeyi tercih ettiklerini söylüyor.

Ölümün bir ceza olduğu hiç bir zaman düşünülmemeli, fakat tecavüzün hukuki açıdan cezalandırılmasının önündeki engeller ve bu konuda kadınlara yönelik toplumsal önyargılar yüzünden tecavüz neredeyse her zaman cezasız kalıyor. Tecavüze uğrayan kadınları birazcık da olsa rahatlatacak bir hukuki ve toplumsal düzenleme olmadan bu türden cezalara kadınlar olarak içten içe sevinmeye devam edeceğiz.

Evet Arkan öldü, fakat pek çok Arkan hiçbir yargılama sürecinden geçmeden yaşamaya devam ediyor.

haber

yorum

8 Mart Dünya Kadınlar Günü Etkinlikleri;

Adana;

- 2 Mart'ta çeşitli cezaevlerinde bulunan kadınlara kart gönderilecek
- 8 Mart'ta Mimar Sinan Açık Hava Tiyatrosu önünden başlayan yürüyüş ve Uğur Mumcu Meydanı'ndaki miting ile son bulunacak
- 5 Mart Tarsus'ta "Demokrasi, Kadın ve Barış" konulu panel yapıldı.

Gölcük;

- 5 Mart'ta Kadınlarla Dayanışma Vakfı'nın Şirinköy'deki "Kadın Çadırı"nda tüm gün süren etkinliklerde 8 Mart Dünya Kadınlar Günü kutlandı.

İstanbul;

- Yeşilköy Ermeni İlkokulu'ndan Mezun Olanlar Derneği'nde 8 Mart'ta bir söyleşi yapıldı.
- 4 Mart'ta HADEP Esenyurt İlçe örgütünde panel. GOP HADEP, Dicle, MKM ortaklığında Şenlik.
- 5 Mart'ta Dicle Kadın Kültür Merkezi "2000 Yılında 8 Mart" konulu panel düzenleyecek. Yüz Çiçek Açsın Kültür merkezi, 8 Mart Kadınlar Günü konulu panel.
- 6 Mart'ta TBMM'ne gönderilmek üzere "Ana Dilde Eğitim Hakkı" için bir imza kampanyasına yönelik basın açıklaması.
- 7 Mart'ta Gebze ve Ümraniye Cezaevlerindeki kadın tutuklular ziyaret.
- 8 Mart'ta Küresel Kadın Yürüyüşü için bir araya gelen çeşitli kadın kuruluşları ve siyasi partiler ortak bir organizasyonla, programlarını bir basın

açıklamasıyla duyuracak, aynı gün Nadire Mater'in duruşmasına katılarak destek verilecek ve Mor çadı ziyaret edilecek.

- 11 Mart'ta aynı organizasyon Kadıköy veya Şişli Abide-i Hürriyet Meydanı'nda bir miting.

Diyarbakır;

- 1-12 Mart tarihleri arasında Büyük Şehir Belediye salonunda "Yaşam ve Kadın" konulu Fevzi Bilge'nin resim sergisi Diyarbakır'lı kadınların yoğun ilgisini çekti. 3 Mart'ta Gazeteciler Cemiyeti'nde; Av. Meral Danış Beştaş Kadın ve Hukuk; Dr. Nesrin Kara kadın psikolojisi, Nebahat Akkoç aile içi şiddeti içeren söyleşi samimi bir ortamda ilgiyle ve izleyenlerin sorularıyla geçti. Daha çok psikologa ve KA-MER'den katılan konuşmacıya sorular yöneltildi. Bu sorulardan biri KA-MER'in diğer kitle örgütlerine neden kapalı olduğu idi. 5 Mart'ta Diyarbakır Belediye Salonunda "Yaşamda Kadın ve 8 Mart'ta Kadın" konulu panel yapıldı. Salon tıka basa doluydu. İzleyicilerin çoğu Türkçe bilmeyen ev kadınlardı. Katılımcılar Semra Sömersan; Medya ve Kadın, Ayşe Düzkan; Türkiye'de Feminist Bakış Açısı, Sevil Erol; Emek Boyutunda Kadın, Suzan Samancı; Kadın ve Sanat, Av. Gülizar Tuncer; Uluslararası Hukukta Kadının Yeri. Panelde en çok soru alan Semra Sömersan ve Ayşe Düzkan'dı. Ancak sorular panelistlerin konularıyla direkt bağlantılı değildi. Daha çok Kürt kadınlarının gelişkinliğine dikkat çekilip, Türk kadınlarının ilgisini geliştirmek istemliydi.

Mersin;

- 9 Mart'ta başta Mersin Bağımız Kadın Derneği olmak üzere çeşitli sivil toplum örgütleriyle oluşturdukları,

Kadın Statüsünü Geliştirme Merkezi aracılığıyla bir "Kadın Ormanı" projesi başlatılıyor. İlk çalışması başta Konca Kuriş olmak üzere, erkekler tarafından öldürülmüş olan kadınların adını taşıyan fidanlar dikilmesiyle başlayacak. Aynı gün, çeşitli kadın standlarının açık olduğu ve serbest kürsünün bulunacağı bir şenlik ile bitecek.

Tedavisine İzin Verilmezse Bir Daha Görmeyecek!

Adı Leyla Büyükdag, beş yıldır cezaevinde. Önce Sağmalcılar, ardından Sakarya ve şimdi de Gebze Cezaevinde yatıyor. Leyla, küçüklüğünden beri miyop. Defalarca gözaltına alınmış. Gözlerindeki miyopi hastalığı ilerlemiş ve gözaltında başına aldığı darbelerle göz retinası da yırtılmış. Leyla'nın, gözlerinin tedavisi için yurt dışına çıkması gerekiyor ancak bir kaç aylık cezası olduğundan pasaport alamıyor. Gözlerinin acilen tedavisi için sahte pasaportla yurt dışına çıkmaya çalışırken birkez daha yakalanıyor. Leyla bu sefer örgüt üyeliğinden tam 12.5 yıl hapis cezasına çarptırılıyor.

Leyla, Gebze cezaevinden çeşitli gazete ve dergilere gönderdiği mektuplarında, "Edirne ve İstanbul Gayrettepe Terörle Mücadele Şubesi'nde kaldığım süre içerisinde, zaten gözlerimde bulunan ileri derecedeki Miyop ve (dejenerasyonu) Retina yırtılması yapılan işkencelerden dolayı daha fazla arttı. Yaklaşık beş yıldır bulunduğum cezaevi koşullarında ise gözlerimi kaybetme tehlikesiyle karşı karşıyayım" diyor.

Leyla umudunu yitirmemiş ve sesini herkese duyurmaya çalışıyor. Bütün bunları yaparken cezasının affedilmesini istemiyor. Sadece gözlerinin tedavi edilmesi için cezanın ertelenmesini istiyor. Leyla gözaltında işkenceye uğradığını söyleyen binlerce insandan, kadından biri. Bu işkence Leyla'nın gözlerini bir daha göremeyecek şekilde hayatını değiştirmiş.

Leyla'nın savaşı, bir hukuk savaşının yanı sıra umudunu kaybetmeyen ve dünyadaki tüm güzellikleri duvarlar

arasında bile olsa duymak ve görmek isteyen kadının insanlık savaşidir.

Emniyette Bir Taciz, Bir Tecavüz Daha!

N.G.S ve F.D.P biri liseli diğeri üniversiteye yeni başlayan iki genç kadın gözaltına alınıp taciz ve tecavüze uğruyorlar. Bu gencecik kızları önce soyuyorlar, makatlarına cop sokuyorlar. Her zaman yaptıkları gibi bu genç kızları bekaret kontrolüne götürüyorlar.

Kanıt bulunamadığı halde, yasadışı örgüte üye olmak ve otobüse molotof kokteyli atarak yakmak suçlamalarından dolayı yaşlarından büyük cezalara çarptırıldılar. N.G.S yaşı küçük olduğu için on iki yıl, F.D.P ise on sekiz yıl hüküm giydi. Göz altında tutuldukları yedi gün boyunca, ağır işkenceye, cinsel tacize, makata cop sokma yoluyla tecavüze ve bekaret kontrolüne maruz kalıyorlar.

Yıllardır süregelen bu baskıları yine ve yine tekrarlıyor devlet güçleri. "Bu ülkede işkence vardır fakat sistemli değildir" diyen Demirel herhalde başka ülkeyi kast etmiş olmalı!

Tecavüzü Teşhir Edin!

Göz altında cinsel taciz ve tecavüze karşı girişim, tecavüzü teşhir, tecavüzü deşifre kampanyası başlattı. Girişim teşhir kampanyasını 20 kente yayarak tecavüz mağduru kadınlardan; yeni tecavüzlerin olmaması için tecavüzü teşhir etmeye, tecavüzcüleri de deşifre etme ye çağırdı. Aralarında aydın, yazar, şair, sanatçı ve avukatların da bulunduğu yirmi kadın merkezini İstanbul'da kurdukları girişimi kısa sürede 20 kente yaydılar. Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuk Yardım Projesi, İHD, TİHV ile EKB gibi kadın kurumları olmak üzere bu alanda çalışmaları olan çok sayıda oluşumun desteğiyle çalışmalarını yürüten girişim, devlet kaynaklı cinsel şiddete karşı örgütlü bir karşı duruşu amaçlıyor.

Ölümden Sonra Namus!

Antalya'da 8 ve 12 yaşındaki Esra ve Berivan, ormanlık bir alanda ölü bulundular. Gazetelerde önceleri "tecavüz edildikten sonra öldürülen" diye veriliyordu haber. Sonra ortaya çıktı ki katiller; Esra ile Berivan'ın ailesinden intikam almak için (bir taciz-namus meselesindenmiş) "tecavüz edilmiş süsü" vermişler. Katiller bedenlerindeki tecavüz

silahlarıyla değil, başka aletler kullanmışlar ve spremlerini bırakmışlar... Esra ve Berivan'ın ailesi de "kızlarımız tecavüze uğramamışlar" açıklamalarıyla namuslarını korumaya çalışıyordu! ölen kızlarının ardından.

Tecavüzün "koşul, şartı" nedir ki? Ölüm bile "namus"tan daha mı az önemli? Namus dedikleri ne ola ki? Ne, nasıl, ne demek...?

Pembe Rujlu Arı ve Namus Kuşatması!

Bu sırada; Anap Kadın Kolları "hemcinsleriyle!" daha iyi diyalog kurmak için partinin WEB sitesinde kendileri için bir sayfa açmışlar. Ama genel başkan yardımcıları olan adam "sıradan" bulmuş sayfayı. "Bu sayfa size yakışmıyor, yenilik yapın" demiş. Anaplı kadınlar nasıl kendilerine yakışır bir sayfa yapabilecekleri üzerine yoğun bir çalışmaya girmişler. Ve en son şöyle

yapmışlar; "arı logosunun dudaklarına ruj sürmüş, kirpiklerine rimel çekmişler. Ve artık dişi olan - hemcinslerini- çağrıştıran! arının kirpikleri de sürekli hareket ediyormuş. Böyle "daha kadınsı" olan sayfaya bir de pembe çiçek koymuşlar. Pembe gül de; saflık, masumiyet ve çalışkanlığı ifade ediyormuş (!)

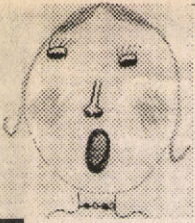

Medya Kitapevi'nden

Kürtlerin tarihi, müziği, coğrafyası, siyasi tarihi, dili, edebiyatı, etnoğrafik ve etnolojik geçmişi ve genel olarak Kürt kültürü ile ilgili Kürtçe ve Türkçe yazılmış kitapların yanısıra kadın sorunları, etnik ve dini farklılıkları konu alan kitaplar ile Kürtçe CD ve kasetleri bir arada bulabileceğiniz bir merkez.

İki yıldan beri sürdürülen parasız "her eve Kürtçe alfabe" kampanyamız devam etmektedir. Newroz'da bayram ziyaretine gelen herkese bir kürtçe alfabe hediye edilecektir.

İstiklal cad. Elhamra Pasajı No: 258/6 Beyoğlu /İST.

SAVAŞ ve ETKİLERİ

Diyarbakır'dan gönderilen bu yazı, bundan bir süre önce Ankara'da yapılan Demokratik Eğitim Kurultayı'nda sunulan bir raporun değerlendirilmesidir. Diyarbakır, Mardin ve Elazığ Eğitim-Sen şubelerinin ortak bazırladığı bu rapor özetlenerek bize gönderilmiştir.

Diyarbakır Eğitim-Sen Çocuk Komisyonu'nunca ağırlıklı olarak hazırlanan bu raporunda; çocukların gelişim dönemleri, genelde savaş, savaşın ekonomisi, çatışma ortamına bağlı olarak ortaya çıkan göç, çalışmak durumunda kalan çocuklar, koşulların yol açtığı sağlık sorunları, çatışma koşullarında kişilik oluşumu, eğitim-öğretim sorunları, kültür üzerindeki etkisi, hukuka ve insan haklarına yansımaları gibi konular dile getirildi.

"Binlerce yıl öncesinden günümüze dek tüm acımasızlığıyla sürdürülen savaşların, çatışmaların ve şiddet ortamının en belirgin özelliği, çıkar gruplarının büyük rantlar elde etmek için hakları kışkırtarak kitlesel olarak karşı karşıya getirmeleridir.

21.yy.'a bir kala ezenlere karşı kurtuluş mücadelesi verilen topraklardaki ölü ve yaralı sayısı iki paylaşım savaşında ölen ve yaralananların toplam sayısından kat kat artmıştır. Üretilen her ölüm silahı mazlum halkların üzerinde kullanılmıştır. Örneğin 16 Mart 1988'de Halepçe'de kullanılan hardal gazı, bir günde beş bine aşkın savunmasız çocuk, kadın ve yaşlının ölümüne yol açmıştır.

örneğin Bosna'da yüzlerce kadın ve çocuğa tecavüz edilmiştir" ifadeleriyle savaşta, çatışmalarda taraf olmadıkları halde çocuklar, yaşlılar ve kadınların ölüm, yaralanma ve her türlü zor koşullara maruz kaldıkları belirtildi.

"Türkiye'nin silahlanma yarışında basında yazılıp çizildiği gibi en çok silah alan ülkeler arasında birinci sırada yer aldığı, yine basında yer aldığı gibi Türkiye'de 1984'ten bu yana 30 binden fazla insanın öldüğü, 3 bin civarında köyün yakılıp boşaltıldığı ve birçok ormanlık alanın yakıldığı" vurgulandı.

Raporda "Dünyada Savaş Olmasaydı" bölümünde?

" *Tek bir uçak gemesine harcanan parayla 400 bin kişinin bütün yıl boyunca beslenmesi gerçekleştirilebilirdi,

*1 tank parasıyla 30 bin çocuğa okul yaptırılabilirdi,

*11 adet bombardıman uçağının parasıyla 135 milyon çocuğa öğretim olanağı sağlanabilirdi,

*Askeri harcamaların yüzde 50'si ile dünyadaki açlık önlenebilir, çevre sağlık sorunu çözülebilirdi,

*Afrika ülkeleri askeri harcamalarının yüzde 1.5 oranında

azaltsa açlık önlenebilirdi" gibi belirlemeler yapıldı.

Doğu ve Güneydoğu'da insanların iradeleri dışında göçe zorlandıkları, bunun sonucunda köylerin, kasabaların tahrip edilerek 2-3 milyon kişinin yaşadıkları yerleri terk etmelerinin göç başlığı altında anlatıldı.

"Göçlerin etkisiyle sokak çocuklarında bir artış olduğu, bunun da ailenini yaşadığı ekonomik, sosyal ve buna benzer sorunları ağırlaştırdığı belirtildi.

Çatışma ve şiddet ortamından dolayı çocukların çalışmak zorunda olduğu, yaklaşık 2 bin çocuğun organize sanayi bölgesinde ağır işçi olarak ve sigortasız çalıştığı, ülkenin dört bir yanında mendil, çiklet vs. sattığı, bunun da göçün sonunda ortaya çıktığı, apartman önlerinde çöpü karıştırarak yiyecek satacak madde arayan çocukların arttığı" vurgulandı.

Bu koşullar nedeniyle sağlık sorunların arttığı belirtildi. "OHAL Bölgesinde yaşanan olaylardan en fazla etkilenen yer doğal olarak en fazla göç alan Diyarbakır olmuştur. Kent nüfusunun 400 binlerden bir iki yıl içinde 1 milyona çıkması yoğun işsizliğe, bebek ölüm oranlarının yüzde 80'lere varmasına, halkın yüzde 30'unun beslenme sınırının altında yaşamasına ve üç odalı bir konutta 3-4 ailenin bir arada yaşamasına yol açmıştır." Ayrıca sağlığı olumsuz yönde etkileyen başlıca nedenler olarak şunlar sayıldı;

*"Aynı hanede iki üç ailenin yaşaması,

*Yaşanan şiddete bağlı olarak gelişen ruhsal bozukluklar,

*İyi beslenememe, ısınma sorunu,

*Temizlik koşullarının tam olmaması,

*İçme suyunun yetersiz ve pis olması,

*Atık suların düzensiz tahliye edilmesi,

*Katı atıkların rastgele atılması."

bu konuların sağlık sorunlarını giderek artırdığı, yoksulluk nedeniyle hastaların ilaç alamamalarına neden olduğu ve tedavi olamamanın hastalığı taşıyanların sayısını artırdığı belirtildi.

Sağlık ocaklarının yetersizliği, var olanlarının da hizmetlerinin sınırlı olduğu, kırsala doğru bu olanakların giderek daha da azaldığı, koruyucu sağlık hizmetlerinin de sınırlı olduğu ve temel sağlık hizmetlerinin asgari düzeyde verilmeyişinin en çok kadın ve çocukları etkilediği" şeklinde dile getirildi.

"Diyarbakır'da bebek ölüm oranlarının binde 87 olduğu, bölgede doğumlarını yüzde 70'inin sağlık personelinin yardımı olmadan yapıldığı, dil sorununun iletişimde sorun yarattığı" belirtildi.

"Sıtma, tifo, dizanteri, sarılık, brusella gibi hastalıkların giderek arttığı, bunları önlemede etkin bir çalışmanın olmadığı, "Türkiye'nin içinde bulunduğu ağır sorunların ve özelde de sağlık sorunlarının çözümü mevcut durumun sona ermesiyle mümkündür" denildi.

Kişilik oluşumu ile ilgili bölümde "Bugün bölgede yaşayan çocuklardan ve gençlerden 17-18 yaşına kadar olanlar hayatlarının hiçbir bölümünde olağan şartlarla tanışmamışlardır, dolayısıyla yaşama dair ne varsa, sevgilerini, acılarını, ağlayışlarını, gülüşlerini aşklarını vs. hepsini olağanüstü şartlarda öğrenmişlerdir" şeklinde dile getirildi.

"Ruhsal çöküntüden en çok çocuklar ve kadınlar

etkilenmektedir. Psikosomatik rahatsızlıklar, yani psikolojik kökenli olan ama vücut organlarında şikayetler şeklinde görülen hastalıklar hekimlerce gözlemlenmektedir. Bölgede yaşayan yerli halkın dışında bölgede çalışan görevliler ve yakınlarında da aynı şikayetler görülmektedir. Bu şikayetler kendisini; başağrısı, kulak çınlaması, nefes darlığı, kalp çarpıntısı, terleme, mide yakınmaları, karın ağrısı, ishal, kabızlık şeklinde göstermektedir. Çocuklarda korku, içe kapanıklık, gece altına işeme gibi şikayetlere sık sık rastlanmaktadır.

Genelde olağandışı koşullarda gelişen stres bozukluklarında: Kabuslar, bellek bozuklukları, alkol-uyuşturucu bağımlılıklarında artış, öfke, düşmanlık, huzursuzluk, içe kapanma, panik, ölüm korkusu, duygusal tepkisizlik, dalgınlık... gibi ruhsal şikayetler ortaya çıkar. Bu şikayetler bölgede yaşayanlarda ve bölge dışından gelenlerde de hekimlerce rahatça gözlemlenebilmektedir.

Kişilik, bireyin çevresi ile sürekli etkileşimi ve uyum çabası sonucu oluşur. Kişiliğin oluşum sürecinde bu tip duygulara sahip olan çocukların kendilerini geliştirmesi ve topluma uyum sağlamalarının ne kadar güç olacağı açıkça ortadadır. Yapılan sosyal-psikolojik bir araştırmaya göre, Türkiye’de uyum ve boyun eğme davranışının fazla görünmesinin temel nedenlerinden biri 60, 72 ve 80 darbeleriyle süregelen baskı ortamıdır. Buna göre, bölgede yaşanan koşullarda uyum ve boyun eğme davranışı gösteren kişiliklerin oluşması kaçınılmazdır. Ve bu davranışları kazandırmak genel bir politika

haline getirilmiştir” raporun bu kısmında.

Çatışma ve şiddet ortamındaki eğitimin kişiliğe yansımaları ise şöyle ele alınmıştır. “Genel olarak Türkiye eğitim sistemi, baskıcı, öğretmen merkezli ve köreltici bir yapıdadır. Bununla birlikte bölgedeki çatışma ortamının da etkisiyle eğitim öğretim kurumları bu duruma hizmet eder birer kurum haline dönüştürülmüştür. Psikolojik olarak savaşı ve çatışma ortamları kendi güçleri kendi kültürleri için kendi dilleri, kendi ideolojileri ve kendi sloganlarını yine kendi dilleriyle toplumun en taze hücrelerine enjekte etmeye çalışmaktadır.

Yatılı bölge okulları açarak, köy çocuklarının kimlikleriyle ilgili içsel bir çatışma yaratmaya çalışıyorlar. Dayak, hakaret, gözaltına almalar ve sınıflara polis göndererek genel olarak bir korku, panik ve yetmezlik havası yaratmaya çalışılmaktadır.

Okulda çocukların anadillerinin, kültürlerinin ve kimliklerinin yadsınması ve yok sayılması çocuklar tarafından bir aşağılanma olarak algılanmakta, öz saygıları zedelenebilmektedir.” Mardin Eğitim-Sen’in bölgede ‘96 Temmuz ayında yaptığı anket çalışmasında, “Köyünüzü terk ettikten sonra 14-16 yaş çocuklarında görülen veya meydana gelen davranış bozuklukları nelerdir” sorusuna verilen cevaplar şöyledir:

Geceleri sağlıklı uyuyamama, unutkanlık, sinirlilik ve kavgacı olma hali, geceleri kötü rüya görme, korku ve paniğe kapılma, içine kapanma, evde yalnız oturma, çevredeki çocuklarla oynamama, okula gitmeme veya okuldan kaçma, okuldaki arkadaşlarıyla oynamama (uyumsuzluk).” Varolan

koşullar nedeniyle yaşanan yoğun göçün, eğitim ve öğretim üzerinde olumsuz etkileri şöyle dile getirildi: "Yoğun göç alan bölgelerdeki veya semtlerdeki (Diyarbakır'da özellikle Koşuyolu, Bağlar, Seyrantepe, Şehitlik, Suriçi vb.) okullarda sınıf mevcutları 50-60 ortalamasını yakalarken, 100 kişiyi aşan sınıflı okullar da bulunmaktadır."

"Bölgede boşaltılan köyler ve güvenlik nedeniyle yaklaşık olarak 3 bin okul kapalı durumdadır. Büyük sorunların yaşandığı alanlardan biri de YBO'lardır (Yatılı Bölge Okulları). buralarda sağlıksız koşullarda eğitim ve öğretim yapılmaktadır. Çocuğun aile çevresinden tamamen koparıldığı bu okullarda, öğrencilere her türlü şiddet, kişiliksizleştirme, dinsel baskı ve cinsel taciz uygulanmaktadır. Bu okullarda okuyan öğrencilerde içe kapanıklık veya saldırganlık, bencillik, ispiyonculuk ve benzeri davranış bozuklukları görülmektedir. YBO'ların yüzde 65'i Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde bulunmaktadır."

Çatışma ortamının kültür üzerine etkileri şu şekilde sıralanmıştır: "Resmi dil dışında dili tanımaz hale getirilen çocukların birbirleriyle yeterli iletişim kurmaları, sanat ürünleri yaratmaları kısıtlanmış oluyor. Egemen çoğunluk, dilde iktidar kurarken dilin gelişmesi, yapıtlar vermesi engellenen etnik gruplar az gelişmiş, geri olarak nitelendiriliyor. Okula başlayana kadar başka bir dil ile tanışmamış çocuğun bu andan itibaren önceki bilgi dağarcığı hiçe sayılmaktadır. Varlığı kabul edilmeyen, dili aşağılanan çocuk, baskıcı eğitim ile iyice susturulmak isteniyor. Böyle bir

eğitim ile evrensel değerlere ulaşması engellenen diğer çocuklarının da hakları aslında engellenmiş olunuyor."

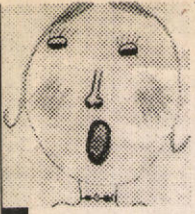
Göçün kültürel bir yozlaşmaya sebep olduğu eski ve yeni kültür arasında kalmış sürekli gelgitler yaratan bir kültür oluşumuna, müzikte, konuşmada ve davranışta arabesk bir yapının belirgin olduğu" dile getirildi.

Çatışma ortamının hukuka yansımaları ise şöyle dile getirildi: "Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre 0-18 yaş grubu arasında bulunan her kişi çocuk sayılır. Türkiye'de, uluslararası sözleşmelere aykırı olarak, 11-15 yaş

1994	.....11-14 yaş	.....31 erkek	
1994	.....15-17 yaş	.....496 erkek	.. 57 kız
1995	.....11-14 yaş	.....31 erkek	.. 8 kız
1995	.....15-17 yaş	.....509 erkek	..132 kız

gruplarına ait çocukları çocuk mahkemelerinde yargılanırken, diğerlerini bu sistemin dışında bırakılıyor. Ayrıca bu çocuklar ağır ceza mahkemelerinde yargılanıyorlar. 11-15 yaş arasındaki adli vakalarla ilgilenen çocuk mahkemeleri siyasi suçlar söz konusu olduğunda bu çocuklar DGM'de yargılanıyor. Ceza alan çocuklar diğer tutuklular gibi cezaevlerine gönderiliyor. Yapılan bir araştırmada yukarıdaki verileri ulaşıyor.

Örgüt üyeliği, yöneticiliği, yardım ve yataklık suçundan yargılandı. 1996 yılında DGM'lerde yargılanan çocukların sayısı 1000'i aşarken yalnızca Diyarbakır DGM'de 1994'te 497 erkek, 1 kız; 1995'te 262 erkek, 52 kız; 1996'da ise 226 erkek, 195 kız çocuğu yargı önüne çıkartılmış."

Diyarbakır'da Bir Kadın Merkezi

KA-MER

Soru:KA-MER'i tanıtır mısınız?

Cevap:

Kadın Merkezi'ni 1997 Ağustos'unda açtık.bir grup kadın olarak yaşadıklarımız ve gözlemlerimiz bizi:

Şiddetin aile içinde yeşermeye başladığı,

Temel insan haklarını ilke edinmiş olmamıza rağmen, bu hakların ev içinde, aile ilişkileri içinde kadınlar için geçersiz olduğu noktasında buluşturdur.

Bu buluşma noktasından hareket ederek ve;
Hertürlü ayrımcılığa,
Hertürlü şiddete,
Hiyerarşiye karşı olan,
Bağımsız kadın çalışmasını savunan,

Ve kadınlar arası dayanışma ve paylaşma önem veren bir grup kadın birleşerek Kadın Merkezi'ni açtık.

KA-MER'i bir danışmanlık merkezi olarak tanımlayabiliriz. Kadınlara destek olup, onların yanında olduğumuzu hissettirerek kadınların bireysel, hukuksal, toplumsal, ekonomik ve kültürel alanlarda güçlenmelerini sağlamaya çalışıyoruz.

Bu destekler sırasında herhangi bir kayıt tutmuyoruz, aidat almıyoruz ve kadınları bize geldikleri için herhangi bir yükümlülük altına sokmuyoruz.

Hiçbir ayırım gözetmeden bütün kadınların yararlanabilecekleri bir merkez olabilmek için yola çıktık. Bunu başardığımıza inanıyoruz.

Bu olanakları insan haklarından ve özellikle kadının insan haklarından taraf olup, ancak bağımsız bir duruş sergileyerek sağladık.

Soru: Faaliyetleriniz neler?

Cevap:

Acil Yardım Hattı:

Şu anda aile içi şiddet yaşayan kadınlara destek olmak amacıyla pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri Acil Yardım Hattı çalışmamız var. Bu proje içinde psikolojik, hukuki ve iş danışmanlığı servislerimiz ile kadınlara destek olmaya çalışıyoruz.

bütün çalışmalarımızda olduğu gibi bu çalışmada da temel prensiplerimiz kadını yargılamadan dinlemek ve ona reçete yazmaktan kaçınmaktır. Yaptığımız şey kadının yaşadıklarını onu suçlamadan dinleyerek, yanında durarak ve o andan sonrası için ne yapmak istediğini bulmasına destek olabilmektir.

Şiddeti uygulayan kişi erkek olduğu için mazur görülüp, dövülmek için sebep yarattığı için suçlu kadın oluyor. Acil Yardım Hattı çalışmamızla temel olarak yaptığımız şey kadına yalnız olmadığını hissettirerek kaybettiği özgüveni yeniden yakalamasını sağlamaya çalışmaktır.

Grup Çalışması:
haklarımız konusunda bilinçlenmek, bizleri ilgilendiren

her konu üzerinde konuşmak, her anlamda paylaşımlar yaşayabilmek için de grup çalışmaları yapıyoruz. Gruplarda kadının aile hakları, medeni hukuk, anayasal haklar gibi konuların yanısıra, iletişim, ayrımcılık, şiddet ve etkileri ile cinsellik gibi tabulaşmış konularda konuşuluyor.

İstihdam Çalışması:

Kadınların ekonomik anlamda güçlenerek bireyleşmelerini sağlamak ve aynı zamanda yaptığımız çalışmalara finansman yaratmak için istihdam çalışmamız var. KA-MER'in Lokali, KA-MER'in Çocuk Yuvası gibi. yeni çalışmalar planlamayı da düşünüyoruz.

Soru: Aile içi şiddet **cevap:**

Biz her ne kadar çalışmamızı bir boyutla böyle adlandırırıyorsak da bu tanım duyanlara fiziksel şiddeti hatırlatıyor. hemen dayak yemediklerini söyleyerek kendilerini kapsam dışı bırakıyorlar.

Oysa aile içi şiddet tanımı çok geniş bir anlam ifade ediyor. Özetlenmiş haliyle "kadının ihlal edilen insan hakları" diyebiliriz. Bu haklar çok çeşitli olabilir. Kültürel, cinsel, ekonomik, psikolojik ve fiziksel anlamda hak ihlalleri yaşanabilir.

Şiddeti, "çeşitli amaçlara ulaşabilmek için bir kişinin bedenine ve ruhuna yapılan saldırı" olarak tanımlıyoruz. Bu durumda aile içi şiddetin de erkek egemen toplumda erkeklerin kadınlar üzerinde var olan gücünü ve denetimini süreklileştirmek amacıyla uygulandığı sonucuna varabiliriz.

Bugün Türkiye'de en fazla konuşulan konu İnsan Hakları

konusu. İnsan hakları açısından kadınların durumunu İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nden birkaç maddeyi örnek göstererek anlatmak istiyorum.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi -Madde 1: "*İrk, renk, cinsiyet, dil, din ya da diğer statüye dayalı ayrımcılık olmaksızın hak ve özgürlüklere sahip olma hakkı*"

Söz konusu kadınlar olunca belki bu hak kullanımı bazı ilavelerle mümkün olabilir: "Ailedeki erkeklerin iznine bağlı kalınarak."

Madde 3: "*Yaşam hakkı kutsaldır.*" Buna da bir ilave yapabiliriz, "Sinemaya giderek, sokağa çıkarak, aşık olarak ailenin nmusunu kirletmedikçe"

Madde 4: "*Her türlü kölelik, kulluk, köle ticareti yasaktır.*" Burada da beşik kertmesi, başlık parası, berdel veya rızası alınmadan evlendirilmek gibi hususlar hariç.

Madde 5: "*İşkence, zalimane davranış, ceza ve aşağılayıcı davranış yasaktır.*" Bu zaten çok açık olarak bugüne kadar ailedeki erkeklerden kadınlara olanlar hariç şeklinde yorumlanıyor.

Madde 13: "*Seyahat özgürlüğü.*" Bu da "babaların ve kocaların iznine bağlı olarak" şeklinde bir ilaveyle geçerli olabilir.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin her maddesini ayrı ayrı inceleyerek esasında bu hakların neredeyse tümünün kadınlar için işlemediğini görebiliriz. Anlatmak istediğim şu: Kadınların her türlü insan hakkı babaların, kocaların ve ailedeki başka erkeklerin ipoteği altındadır. Bizim haklarımız onlar isterse vardır. Onlar izin verirse geçerlidir. Kendilerine dışardan

Acil Yardım

Hattı

çalışmamızla

temel olarak

yaptığımız

şey kadına

yalnız

olmadığını

hissettirerek

kaybettiği

özgüveni

yeniden

yakalamasını

sağlamaya

çalışmaktır.

gelen herhangi bir hak ihlaline karşı koyan erkekler bir elleriyle de öte yandan başkalarının hakkını ihlal edebiliyorlar.

İşte saydığım bu nedenlerle aile içi şiddetin temelinde yatan esasında insan hakları ihlalidir.

Soru: Kırsaldaki kadın ne durumda?

Cevap:

KA-MER'i Diyarbakır ve çevre illerden arayan çok kadın oldu. Kasaba ve köylerden de arayanlar var. Ama tabii bunlar kırsaldaki kadınla ilgili bir fikir yürütebilmemiz için yeterli değil. Yani henüz kırsaldaki kadına ulaşamadık diyebiliriz. Doğrusu nasıl ulaşabileceğimizi de bilmiyoruz. Çünkü önümüzdeki en büyük engel dil sorunu. Kırsaldaki kadınlar genellikle Türkçe konuşamadıkları için, dilden kaynaklanan müthiş bir iletişim sorunu yaşadıklarını biliyoruz. Bu nedenle de Türk Vatandaşı olmaktan doğan hiçbir haklarını kullanamadıklarını düşünüyoruz. Medeni Hukuk, Türk Ceza Hukuku gibi konuları hiç bilmiyorlar.

Bu insanlara kitle iletişim araçları yoluyla ve ana dilleri ile ulaşmak lazım. Kürtçe,

Arapça vb. Ancak bildiğiniz gibi bunun yasal olması imkansız.

Türkiye'nin girdiği yeni süreçte bu sorunu göreceği konusunda umutlanmaya başladık. Çünkü belki de sayıları milyonları bulan bu kadınları kimse gözden çıkarmayacaktır.

Soru: Kadınlardan açısından geleceğe nasıl bakıyorsunuz?

Cevap:

Dünyada ve Türkiye'de gerçekten çok büyüyüp güçlenen bir kadın hareketi var. Artık töreleri ve resmi yasaları değiştirebilmek, kadının statüsünü yükseltmek için ciddi çabaları var.

Mor Çatı, Pazartesi, Jujin, Roza, KEDV, Mersin Bağımsız Kadın Derneği, Uçan Süpürge ve Barolar bünyesinde oluşturulan Kadın Hakları Komisyonları ilk aklıma gelenler. Bundan 10 yıl önce bunların hiçbiri yoktu.

KA-MER'de bu büyük hareketin Diyarbakır halkası olmak için çabılıyor.

Kadın sorunu bugünden yarına çözümlenecek bir sorun olmamakla beraber, bütün bunları düşününce gelecekte umutluyuz diyebilirim.

Nebahat AKKOÇ

*Bu röportaj AA muhabiri İrfan Cemilolu tarafından yapılmıştır

S.O.S. HATTI 17 AYLIK İSTATİSTİK RAPORU

01. 12. 1997 - 30. 04. 1999 tarihleri arasında toplam başvuru sayısı 166, toplam görüşme sayısı 443 olarak belirlendi. Gerekli durumlarda kadınlarla en fazla 4 görüşme yapıldı.

TOPLAM GÖRÜŞME SAYISI: 443

Başvurucu KA-MER'e Nasıl Ulaştı (n: 166)

Reklam (TV, Kart)	: % 51.20
Grup çalışması	: % 15.06
Tanıdık	: % 28.31
Polis	: % 0.60
Bilgi vermeyen	: % 4.82

Medeni Durumu (n: 166)

Evli (Resmi nikah)	: % 66.65
Evli (Dini nikah)	: % 5.42
Dul (Boşanmış, eşi vefat etmiş)	: % 6.02
Bekar	: % 19.28
Bilgi vermeyen	: % 6.02

Vaka Tanımı (n: 424)

Psikolojik	: % 30.19
Sözel	: % 17.19
Fiziksel	: % 18.40
Ekonomik	: % 13.44
Kültürel	: % 10.14
Cinsel	: % 8.25
Ensest	: % 1.42
Tecavüz	: % 0.24

Bir kadın aynı anda birçok şiddet türünü birden yaşıyor.

Yaşı (n: 166)

14-20 yaş arası	: % 7.83
20-30 yaş arası	: % 31.33
30-40 yaş arası	: % 30.72
40-50 yaş arası	: % 14.46
50-60 yaş arası	: % 2.41
Bilgi vermedi	: % 13.25

Aradığı İl veya Bölge (n: 166)

İl içi (Diyarbakır)	: % 84.34
G.Doğu Bölgesi	: % 2.41
Bölge dışı	: % 8.43
Yurt dışı	: % 1.20
Bilgi vermedi	: % 3.61

Anadili (n: 166)

Kürtçe	: % 51.20
Türkçe	: % 34.94
Arapça	: % 3.61
Bilgi vermedi	: % 9.64
İşaret dili (sağır ve dilsiz)	: % 0.60

Eğitim Durumu (n: 166)

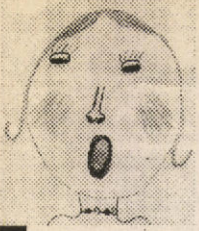
Okuma yazma bilmiyor	: % 9.64
Okuma yazma biliyor	: % 7.83
İlkokul	: % 14.46
Orta öğretim	: % 7.83
Üniversite, yüksekokul	: % 14.46
Bilgi vermedi	: % 16.87

Çocuk sayısı (n: 105)

1 çocuğu olan	: % 28.57
2 çocuğu olan	: % 25.71
3 çocuğu olan	: % 14.29
4 çocuğu olan	: % 14.29
5 çocuğu olan	: % 12.38
6 çocuğu olan	: % 2.86
7 çocuğu olan	: % 1.90

Verilen Destek (n: 166)

Psikolojik danışmanlık	: % 37.47
Hukuki danışmanlık	: % 11.29
İş danışmanlık	: % 5.64
Yüzyüze görüşme	: % 25.06
Telefonla görüşme	: % 17.38
Maddi	: % 3.16

KIŞKIRTICI ÇEKİRDEK

TANRI GÖRMESİN HARFLERİMİ

Şiirlerini *Ekin Belletin, Yazıt Dergisi, Edebiyat Eleştiri, Adam Sanat ve Defter* Dergilerinden izlediğimiz Bejan Matur'un ilk kitabı olan *Rüzgar Dolu Konaklar* (1996 Avesta Yayınları, 1997 Orhan Murat Arıburnu ve Halil Kocagöz ödülleri aldı) büyük ilgiyle karşılandı.

1999 Mayıs ayında Metis Yayınlarından çıkan *Tanrı Görmesin Harflerimi* adlı yapıtında ise, soyut bir şiir dili, sağlam bir altyapı ve titiz bir şiir emekçiliği ile tekrar çıkıyor karşımıza.

Kendini iyi yetiştirmiş, felsefe ile içli dışlı bir şair Bejan. Kürt edebiyatçılarının araştırmaya, derinliğe ve inceliğe özen gösterdiğini, acının okuyla kendilerini evrensel duyarlılıklara fırlatıp insana şiiri sevdiren ürünler

verdiklerini hep söylemişimdir. Bejan da burgaçlara kapılmayacak, inanmıyorum ve bütün kalbimle istiyorum bunu. Çünkü çok güçlü kanatları var bu genç kardeşimin: "Sonsuzluğu arıyor bulmak da istemiyor güzel oluru:

Her şey yolunda gittiğinde kalır kalp

Donmuş bir göl gibi tıpkı.

İçimdeki genişliğe dedim ki,

Sonsuzluk benden çıkan ve bana dönen değil, Benden çıkan ve bana dönmeyendir"

.....

Dönmeyendir sonsuzluk.

Ayrıca kadın sorunu yürekli bir açıklıkla, ama abartısız bir dille işlenmiş:

"... Allahın duvarında bir harftir kadın Siyah kuğuya benzer Beklemeyi öğrenmiş..."

Bejan Matur "Taşın İçinde Avunan Zaman" adlı şiirinde hiçbir rüzgarın

dağıtamayacağı bir soykırım tablosu çizmiş sulara. Beni en çok etkileyen şiiri de bu oldu:

"... Taşın içinde avunan zaman / Dedi ki ona, / Gece olunca / Sürecekler sizi buradan / Biz

kalacağız / Kartal gagası / Kar suyu / Kuyuda / Soyunu hatırla / Tarih bitecek diyorlar / Donmuş bir fotoğrafla..."

Bejan Matur, Tanrı ile ve feodal çığların altında kalmış çocukluğuyla da hesaplaşmalar yapmış bu ikinci kitabında. Diyorum ki, keşke Zenginlerin Tanrısı'nı yaratan "dem-i devran"la ve "Susurluk Tanrılarıyla" da hesaplaşsaydı. Her şey birbirine öylesine sıkı sıkıya bağlı ki. Söz ve özü ayrı terazilerde tartamıyoruz, "Kışkırtılmış Çekirdek"te. Ama tek özgül ağırlıklarını da hiç unutmuyoruz. Gölgesi göklerimizden çekilmeyecek iyi bir şair Bejan; fazla söze ne gerek.

HAMUR ANA ÖLDÜ YAŞASIN KRAL

Daha önce *İki Arası Yalnızlığın* (1991 Çağılı Yayınları, ikinci baskı 1996 Beksav Yayınları), *Tay Dedim Cız Dediler* (1994 Broy Yayınları, ikinci baskı 1996 Beksav Yayınları), *İn İnsana* (1996 Beksav Yayınları) adlı şiir kitaplarından tanıdığımız Suna Aras'ın *Hamur Ana Öldü Yaşasın Kral* adlı son kitabını tanıtacağız bu sayımızda. 1997 Kasım ayında Pencere Yayınlarından çıkan son şiir kitabında yine bir göklere, bir fundalıklara savuruyor yüreğimizi Suna Aras.

Yerleşik değer yargılarına karşı çıkışı, somuttan yükselen imgeleri ve yerel söylemi şiirde başarıyla kullanılması ile tanınan şair, bu kitabında bireyden yola çıkan ama bireyle toplumu bütünleştiren şiirlerle örmüş. Yaşamı aşkla savunuyor, yaşam kadar vazgeçilmez bir şey aşk. Bir o kadar da muhalif bu olguya karşı. Daha doğrusu çifte standartlara, çatal dilli ahlak anlayışına, kısacası feodal tuzaklara:

"... Bu masalı hiç sevmedim diyorum ya kadının acısının he..sa..bı

Diyecektim ki

Kral tören içinde bakışlarında..." diyor kitaba adını veren şiirinde. Yaşamı boyunca hep yürümüş... Yürümüş bir şair Suna Aras. Emegi, kardeşliği ve insan haklarını savunmuş. Yürek dolusu

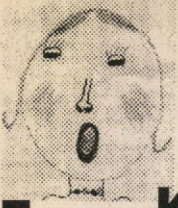
savunmuş... Derin bir soluk, almış üfürmüş korkuların üzerine ve bir selam sarkıtıp "Sonu Hüsrana Aşklara" kendi yolunda yürüyüp gitmiş.

Dilerseniz biraz da "... Astım balkona yüreğimi / Hadi rüzgar..." diyen şairin kendi dizelerinden dinleyelim serüvenini:

"... Yaşadığım dünya bana sığmıştı, ben ona sığamadım. İçimdeki beni alıp kapıyı açtım. Ateş vurdu yüzüme. Kalkıp şiire gittim. Söz seçtim, dize kurdum,

şiir giyindim. Yıkıldıkça doğrulup umudu tazeledim.

Oradayım. Her sokakta, her şehirde, her yüzde gülümserim. Merhaba. Yüküm yaşamdır şimdi. Aşk içideyim..."

Dinsel Öğeler

Kadına Yapılan Göndermeler ve Günlük Yaşam

Kuran, önemli ve büyük din kitaplarından birisidir. Hristiyanların ve Yahudilerin kitapları değişik tarihlerde değişik kişiler tarafından aktarılan dinsel hikaye ve yasaları, şiirleri, atasözlerini, kehanetleri ve duaları kapsar. Oysa kuran, Hz. Muhammed'in kendisinin ağzından aktarılmıştır.

Kuran bir insana ait olmayıp Allah'ın kendi sözleri olduğuna inandıran büyüleyici bir Arapça ile yazılmıştır. Kuran, Müslümanlar arasında kutsallaştırır. Söylediği hadisler ve yaşam biçimi müslümanlar için önemlidir. Kuran'a ulaşabilmenin yolu peygamberi anlamak olarak belirtilir. Böylesi önemli bir kişilik her yönüyle mükemmellikçiği simgeler. İnananlar düşünmeyi seven, mizacı, kişiliği ve kusursuzluğu ile isim yapan Hz. Muhammed'e "el-emin" lakabını takmışlardı. Geniş omuzları, iri el ve ayakları, koyu renkli kalın kaşlarının üzerinde geniş alını ve siyah iri gözleriyle yakışıklı ve çarpıcı bir görünüşü vardı. Hz. Muhammed en çok üç şeyden hoşlanırdı; kadın, koku ve dua.

Hz. Muhammed'in çok eşliliği ona inananlarda bugün dört eşliliğe varan evliliklerin temelini oluşturuyordu. Günün koşulları ve gereği oluşan yaşam biçimini bugüne taşımak kaygısıyla yaşayan

Müslümanlar "Kuran'ı anlamaktan çok önerdiği yaşam biçimindeki kuralları taşıyarak ve gelenekselleştirerek yaşadılar".

Hz. Muhammed'in Veda Hutbesi inanan kadın ve erkek Müslümanlar için çok önemli bir belgeydi; "Kadınlara iyi muamele yapın, çünkü onlar yanınızda esir durumdadır. Onalara iyi muamele dışında (terk etmek, dövmek gibi) bir başka şey yapmak hakkına sahip değilsiniz. Ancak açık bir çirkinlikte bulunurlarsa o hariç; çirkin iş yapmaları halinde önce yataklarını ayırın, yine devam edecek olursa yaralanmayacak şekilde dövün. Bundan sonra itaat ederlerse devam etmek için bir yol bir bahane arayın. Bilin ki sizin kadınların üzerindeki haklarınız, istemediğiniz kimselere yatağınızı çiğnetmemeleri, evlerinize hoşlanmadıklarınızın girmesine izin vermemeleridir. Kadınların sizlerin üzerindeki hakları ise; yiyecek, giyeceklerinde iyi davranmanızdır.."

Şimdi başa dönelim, Kuran teslim olmak demektir. Peygamber ise dünyada bunu belgelemek için gerekli kimse. Esirliği Kuran'a inancından dolayı kabul eden kadının bir şey söylemesine gerek kalmıyor.

Kadının varlığı Allah'a teslim olmak ve esirliği kabulünden sonra başlamaktadır. Onun için tüm

söylenenler Allah'a yaklaşımda ona rehber olacaktır.

Yine ayetlere göre Allah kadın erkek ayırmadan insanı yaratmıştır, bu ne yaman çelişkidir ki yarattığı insanın kaburgasından kadın hasil olmuştur. Buradaki gönderme şudur: "Sen erkeğin kaburgasından hasil olmuşsun, bu nedenle erkeğe tabiisin, hatta ona emanetsin". Erkeğine şükranla hizmet etmek Allah'a ibadet etmekle eş değerdir. Allah'a teslim olmak anlayışıyla kadın bu yaratılış kaynağını sorgulayamaz. Yaratılışını olduğu gibi kabul eder ve gereklerini yerine getirir.

O halde kabul etmek gerekir ki bir başka insanın uzvundan hasil olmak diğer insanın üstünlüğünü kabul temektir. Ayetlerde bu şöyle geçer: "Hakikat kadın erkeğin ege kemiğinden yaratılmıştır. Ege kemiğinin en eğri kısmı üst tarafıdır. Eğer o eğri kemiği düzeltmeye kalkışırsan onu kırıverirsin. Kendi halinde bırakırsan daima eğri kalır. O halde kadınlar hakkında size yaptığım tavsiyelerimi kabul edin". Gönderilen ayetin Hz. Muhammet tarafından inananlara yapılan tercümesi (Ebü-Hüreyre'nin yorumu) bu şekilde ifade edilmiştir. İnanan kadınlar artık biliyorlar ki kadınlar erkeklerin ege kemiğinin en eğri kısmından yaratılmıştır. Bu gönderme üstün olan Allah'ın ayarttığı erkeğe varlığını borçluyum" hissini yaratmak üzere oluşturulmuştur. Yine ayet ve hadisler bu üstünlüğü tamamlayan ve onaylayan bölümleriyle kadınların yaşam biçimini ve erkeklerin kadınlara karşı davranış biçimlerine yön vermektedir.

"Erkekeler kadınlar üzerinde

hakimdirler. O sebeble ki Allah onlardan kimini (erkekleri) kiminden (kadınlardan) üstün kılmıştır. Bir de (erkekler onları) mallarından infak etmektedirler. İyi kadınlar itaatli olanlardır." (En-Nisa 4/34)

Bu ayet ile erkeklerin kadınlar üzerindeki hakimiyeti bir hukuka oturtulmuş ve yaşam biçimi haline getirilmiştir. Eğer bir hakimiyet ve üstünlük var ise onun altında bir esaret ve ezilmişliğin olması kaçınılmazdır. Bütün bunların yanında bir ön koşul "itaatkar olmak" ile kadınlara da bazı haklar tanınmıştır elbet. Bu haklar erkeklere bir görev olarak verilmiştir. Yine bu konudaki ayetin Hz. Muhammed'in yorumu şöyledir: "Dikkat edin kadınlar hakkındaki tavsiyelerimi kabul edin. Zira onlar sizlerin yanında ancak birer yardımcılardır. Bunun /karı,kocalık münasebetleri) dışında onlar üzerinde bir başka tasarrufa malik değilsiniz. Meğer ki arayı açacak bir fuhuş irtikap etmiş olsunlar. Eğer böyle yaparlarsa kendilerini yataklarında yalnız bırakın, bir kar etmezse yaralamadan dövün, size itaat ederlerse aleyhlerinde bir yol aramayın. "Buradaki gönderme itaatkar kadın olmanını iyi eş olmak için gerekli olduğudur.

"Dikkat edin, kadınlar üzerinde haklarınız, kadınlarınızın da sizler üzerinde hakları vardır. Sizin onlar üzerindeki haklarınız; yataklarınızı başkalarına çiğnetmemeleri, hoşlanmadığınız kimseleri evlerinze girmelerine izin vermemeleridir. İyi dinleyin onların sizin üzerindeki hakları da giyimlerinde ve yemeklerinde iyi bakmanızdır."

Bahsedilen itaatkarlığın eşine

karşı olan dinsel sorumluluğu layikiyle yerine getirmek olduğu çok açıkça beyan edilmiştir. Bir başka hadiste yapılan göndermeye bakalım. Ebu Ali Talk'ın aktarımıyla "kişi, hanımını (temas) ihtiyacını gidermek için çağırdığında, kadın tandır başında da olsa hemen kocasının çağırısına icabet etsin" Buradaki göndermeyi güncelleştirdiğimizde şöyle bir söylemle karşılaşabiliriz: senin esas ve temel görevin kocanı cinsel ihtiyaçlarını, onun arzu ettiği şekliyle yerine getirmendir. Ebu Hüreyre yorumu ile "adam kadını (cinsi münasebet için) yatağa çağırdığında kadın gitmez, kocası da kendisine kızarak gecelerse, melekler o kadına sabaha kadar lanet okurlar". İnanan bir kadın için meleklerin lanetiyle sabahlamak günahkar olmaktır. O halde kadın koşulsuz olarak kendini her yönü ile teslim etmelidir. Duygu ve düşüncelerden, hislerden uzaklaştırılmış, kendi iradesinin dışında o egemene teslimiyet duygusuyla, üstelik bunu Allah korkusu ve sevgisiyle de hoşnut olarak yapmak gibi bir görevi vardır kadının.

Kadın erkek ilişkilerinin özellikle cinselliğe dayalı bir kaynağı vardır. Buradaki cinsellik erkeğin memnuniyeti ile sınırlı olarak, erkek üstünlüğünün bir parçası hatta devamı olarak karşımıza çıkar. bütün bunların yanında erkeğin de kadına karşı borçları vardır; nikah akdi, istihdam (kadını hizmetlenme) akdi değildir. Bu sebeple kadın yemek yapmak, evi süpürmek, çamaşır yıkamak gibi dahili; dükkanda, tarlada çalışmak gibi harici işler yapmakla mükellef

değildir. Kadın, bu çeşit hizmetlerin görülmesi için masrafı kocası tarafından karşılanmak üzere hizmetçi tutmak hakkına sahiptir. Kadın bir takım ev işlerini yapmıyorsa bu hukuki bir mecburiyet değildir. Bu çeşit işleri yapmak istemezse kocası icbar etmez. Bu davranışları neticesinde kadın, günahkar olmaz. Kadının mecbur olduğu husus "kocasından izin almadan evden ayrılmaması, kocasının istemediklerini eve almaması, çağırdığında yatağa gelmesidir.

Aslında bu üç usus İslam dininin kadını nasıl algıladığını çok açıkça gösteriyor. Birincisi; kocasının izni olmadan evden ayrılmayacak. Buradaki gönderme kadının potansiyel suç unsuru olduğudur. Dışarı çıkma, çünkü sen fitneyi içinde taşıyorsun, kocan bu konuda sana güvenmiyor. Kendi iradenle evinde, ailede kendini ifade etme yetkisine sahip değilsin, senin yerine düşünecek ve senin iyiliğine karar verecek bir kocan var. ikincisi; kocanını istemediğini evine alma, kadın burada yine kuşkulu suçlu, günah işlemeye müsait olarak görülmektedir. Bu nasıl evilliktir ki temeli güvensizlikler üzerine kurulmuştur. Yine kadının iradesi dışlanmış, üzerindeki hakimiyeti, erkek egemenliğini pekiştiren bu göndermeler kadını kendini ifade edemez hale getirmiştir. Kendi ailesinde, evinde hiçbir yetkisi olmayan kadına toplumsal bir varlık olma hakkını tanınmamaktadır. Son olarak kocan seni yatağa çağırdığında mutlaka yanına gitmeli, cilveleşmeli onu memnun etmelisin.

Bu üç öge açıkça İslamiyetin

kadını sadece cinsel bir öge olarak algıladığını göstermektedir. Kadın için en makbul ibadet; kocasına hakkıyla hizmet etmektir.

Gönderilen ayetler ve onu tamamlayan hadislerdeki göndermelerde kadını hep içinde fitne taşıyan, yaradılışında hasıl olan bu fitne, karşı cinsi baştan çıkartıcı olma özelliği vurgulanır. Kadının korunması ve hakları hep bu fitratında olan baştan çıkartıcı cinselliği bahane edilerek sosyal ve kamusal alandan dışlanması üzerine kuruludur.

Bütün dinlerin ve İslamiyetin günümüze dek gelen göndermeleriyle yerleşen sosyal yaşamımızda, kadının korunması adıyla yapılan düzenlemeler de dinsel öğelerin gelenekselleşerek devam ettiğini görüyoruz. 7.yy dan 2000'li yıllara taşıdığımız hukuk sistemi aynı mantığı sürdürmüştür.

Medeni Hukukta yer alan maddelerin gerekçelendirilmesi kadının yaratılıştaki erkekten daha zayıf ve güçsüz olmasından doğan fiili eşitsizliğin etkisini göstermektedir.

Medeni Hukuka göre;

1- Evlilik birliğinin başkanı kocadır. Evin seçilmesi kocaya düşer (madde 152)

2- Kadının kendi soyadını değil kocasının soyadını taşır (madde 153)

3- Kocanın konutu karının ve küçük çocuklarının da konutu sayılır (madde 21)

4- Kadının bir meslek ve sanatla uğraşması kocanın iznine bağlıdır. (madde 159)

5- Evlilik süresince çocuk üzerinde egemenlik (velayet) hakkını birlikte kullanan ana baba

bunu kullanırken bir konuda anlaşamazlarsa babanın oyu yeğ tutulur. (madde 263)

6- Kocanın izni olmadan kadınının seyahat izni yoktur.

Medeni Hukukun 152. maddesine göre evlilik birliğinin başkanı kocadır. Evin seçimi, karı ve çocukların uygun biçimde bakımı kocaya düşer. Bu madde evlilik birliğinin başkanlığını kocaya vermekle, eşler arasında bir eşitsizlik koymuş gibi görünüyor. Oysa yasa, başkanlığı kocaya vermiş ancak karı ve çocukların bakımı yükümlülüğünü de kocaya yüklemiştir. Bu yasa peygamberin Veda hutbesindeki "kadınlar sizlere emanettir onlara iyi muamele edin, yedirin, giydirin" tavsiyesinin bugünkü hukuksal yansımasıdır. Yine Medeni Hukukta evlenen bir kadının kocasınının konutunda oturması ve soyadını alması evliliğin doğal bir sonucu olarak görülmektedir. Yine bu yasayla kendine ait olmayan bir evde yaşıyorsan o evin sahibinin belirlediği bir yaşam biçimiyle yani İslam'a göre yaşayacaksın, kocanın izni olmadan evden ayrılmayacaksın, yine kocanın izni olmadan annen ve baban dahil evine almayacak, yedirmeyeceksin denmektedir. Bugünkü yasa bunu 21 ve 153. maddelerle evlilik birliğine bütünlük kazandırmak amacıyla güncelleştirmiştir. Yine Medeni Hukukta koca izin vermedikçe karı bir meslek ve sanatla uğraşamaz, evet kadın koca izni olmadan meslek edinemez, sanatla uğraşamaz. Bununla birlikte kadın kendisinin bir meslek ve sanatla uğraşmasının evlilik birliğinin veya ailenin bütünlüğünü

bozma kaygısı taşır. Yasa koyucu sınırlamaları, kadını hukukça aşağı gördüğü için değil, evlilik birliğini daha sağlam ve daha güçlü bir duruma getirmek gibi gerekçelendirmektedir.

Dinsel göndermelerle geleneksel İslam'ın etkileri çağdaş hukukun içinde halen yer almaktadır.

Bugün halen kadınlar bu göndermeler nedeniyle sosyal hayattan, kamusal hayattan, bilimsellikten dışlanmaktadır. İslamiyete göre kadınlar; "Kadınları akıllı bilmeleke ve akıllı bilfiilleri noksan bulunduğu cihetle vali ve emir olamazlar" der; yani kadınlar düşünme ve uygulama konusundaki yetenekleri eksik olduğundan, vali ve devlet başkanı olamazlar der.

Egemen olmak ve egemenliğin devamını sağlamak, kendi egemen hukukunu yaratmak, kendi egemen kültürünü gelenekselleştirmek ile mümkün olur. Avrupa burjuvazisi kendi egemenliğini yaratırken Aydınlanma çağında bazı filozoflar ve bazı toplumsal doktrinleri ile şu tezi savunmuşlardır. "Kadınlar ve proleter sınıf (reel) akıllı olmadığından aydınlanma bilincinden uzak tutulmalıdır". Gerçek şudur ki ezilenlerin kaderi egemenler tarafından yok sayılmaları ve onu görünmez kılan yasalara tabii olmalarıdır.

Dünya artık "insanlaşma" çağındadır. Kapitalizm insanlağı, doğayı yok ederken tüm kurumları ve hukuku kendisi için kullanmıştır. Bilimi, teknolojiyi insanlığı yok etmek için kullanılan

bu çağda "insanlaşmayı" ön plana çıkarmak gereklidir.

Her birey kendisi için bir anlam taşımaktadır. Farklıyım, kadını. Yaratılışımdaki, fıkratımdaki bütün farklı özelliklerime rağmen ben insanım. İnsanca yaşamın tüm gerekleri olan bilimsel, toplumsal, hukusal hayata dair ne varsa diğer insanlarla birlikte ne daha az, ne de daha fazla, hayatı içime sindirerek, severek, aşkla, korkusuzca, sevişerek yaşamı paylaşmak istemek, BEN olmak, topluma, hayata mal olmak istiyorsak, insanlaşmak ve mücadeleyi bu eksende sürdürmek.

Sınıf egemenliği seni her zaman köleleştirecek, erkek egemenliği senin her zaman daha fazla kadın kalman konusunda sınıf egemenleriyle işbirliği yapacaktır. Bunun için tek karşı duruş; sınıfsız bir toplum, erkek egemensiz bir toplum için mücadele etmektir.

Yaşama hırsla sarılmak için bir sebep olsa gerek!

Kaynakça:

- 1) Hıfzı Veldet Velidedeoğlu: Ailenin Çilesi Boşanma
- 2) Dinler Tarihi Ansiplopedisi: Gelişim Yayınları
- 3) Riyazü; Salibin: Muhyiddin-ı Nevevi

rabe ser pîya

deng bide